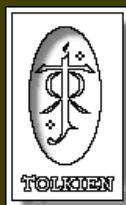

Archív časopisu Thorin

Plameny v krbu šlehají
pod střechou lůžka čekají;
nás ještě nohy nebolí,
kdo ví, co skrývá okolí:
snad strom anebo kameny,
jež máme poznat právě my.

List a tráva, strom a květ,
nehleď zpět! Nehleď zpět!
Kopec, rybník pod nebem,
dále jdem! Dále jdem!

THORIN 94/4

Thorin č.4/94

Úvodník

Na rozdíl od *Palantírů*, které se nám podařilo v loňském roce vydávat více či méně ve slibovaných termínech (takže o chystaných akcích jste byli informováni vyjíměčně včas), se *Thoriny* za svým edičním plánem poněkud opozdily. Na Draconu se objevilo teprve třetí číslo a ačkoli jsme měli snahu uzavřít tento ročník opravdu v daném kalendářním roce, o týden nebo dva nám to přeci jen nevyšlo.

Zatím rekordní rozsah tohoto čísla má příčinu v rozhodnutí neprotahovat načatou povídku Michala Špačka do dalšího ročníku (nicméně pokud jste si skřetího hrdinu oblíbili, nemusíte litovat - dost možná se na stránkách *Thorina* opět objeví v některém z jeho ranějších dobrodružství.

Jazykovědcům se tentokrát nabízejí nejen nepostradatelné *Základy Quenya*, ale i dosud nepublikovaný článek našeho předního odborníka (alespoň v rámci Společnosti) zabývající se souvislostmi mezi kulturami a kalendáři v skutku pozoruhodné šíři.

Zakončení se dočkala i esej Martiny Brychové o keltské kultuře. Pro ty z vás, kterým se tato tematika líbila, tu máme navíc překlad jedné staré keltské legendy (či pohádky) převzaté ze sbírky Michaela Delaneyho. Oba příspěvky jsou vlastně předzvěstí delšího cyklu, v jehož rámci by se v *Thorinovi* objevila pojednání o dalších národech, jejich pověstech a mytologiích (i s případnými ukázkami). Vždyť není téma profesorovi Tolkienovi bližšího než staré mýty a legendy, navíc okořeněné rozmanitými jazykovými zápletkami. Budeme vděční za příspěvky zabývající se tímto tématem z každého směru - od seveřanů přes Slovany až po bájně Řeky.

Těšme se tedy společně na další ročník *Thorina*, nový co do formy i obsahu.

Obsah:

- [O velké noční bitvě nad brodem řeky Střely \(3\)](#)
- [Základy Quenya \(16\)](#)
- [Základy Quenya \(17\)](#)
- [Sedmidenní týden](#)
- [Keltové \(2\)](#)
- [Llud a Llevelys](#)

Thorin č.4/94

O velké noční bitvě nad brodem řeky Střely

r. 1411 T.v.
napsal plk. Soldát v.r.

dokončení

VII.

Šarag by musel dlouho vzpomínat, kdyby se ho náhodou někdo někdy zeptal, kdy viděl šéfa rozčilenějšího než tehdy po Sarbagově odchodu.

"Ta krysa! Vobrovská zbabělá krysa!" křičel a mlátil se pěstí do hlavy, "To mu nedaruju, já ho zabiju, úplně ho zabiju!"

Šaragovi dalo dost práce starýho uklidnit a dostat z něho, co se vlastně stalo.

"Chápeš to?" praštil se šéf znovu do hlavy. "Zasednul si na nás. Má na nás spadýno, ale já mu to nedaruju, já ho zabiju!"

Šarag musel uznat, že takových zlomyslností se vůči skřetům skutečně nedopouštějí ani elfouni, ale v duchu se zařekl, že jestli přežije, už nikdy nebude hrát kostky falešně. Zvláště proti ctižádostivým skurutům ne.

Šéf tedy nadával, on s ním (jako zástupce musel sdílet nálady velitele), ale než by torog napočítal do tří, náhle se uklidnil, podrbal na hlavě a začal jednat. Zřejmě mu došlo, že mlácením do hlavy si nepomůže, spíše způsobí nějaké zranění. A hned hnal Šaraga do práce.

Zatímco šéf seřvával sark, vysílal pátrače pro ašgug a formoval útvary, měl Šarag dohodnout spolupráci s ostatními sarky, zjistit výšku hladiny řeky, rozestavení rhudaurských oddílů a podobně.

Díky tomu poznal velitele rhudaurských hraničářů, který na něj věru neudělal dobrý dojem (kromě toho, že se jmenoval Mork, na něm nebylo nic sympatického) a odpovědi z něj Šarag musel doslova páčit - nesporný důkaz Sarbagovy práce. To pohovor se zástupci velitelů skřetích sarků byla jinší práce, byli ještě vystrašení ze Sarbagových nadávek a spolupracovali rádi. Jen ten náfuca od vlčích jezdců dělal trochu problémy, ale než by chromý elf okolo Angbandu dopajdal, mohl šéfovi hlásit splnění úkolu.

Stopaři už vařili ašgug, a tak si šel smočít zbraně. Předběhl frontu (to jako šéfův zástupce mohl) a podal stopaři šavli. Kopí totiž neměl, jako nosič znaku ho mít nemusel, a nůž potřeboval nepotřísňený, protože jím chtěl ještě předtím, než začne útok, napsat báseň.

Byl dobrým básníkem, doma o něm říkali, že kráčí ve stopách slavného Targa, ale ve válce měl málo času věnovat se své tvorbě, a tak stagnoval. Už měl pocit, že se zlepšuje, když mu ten mizera Sarbag tabulku s verši rozšlápl. I tak si ji ovšem schoval, chtěl ji zkusit dát znovu dohromady a verše opsat, protože teď už by takové asi nevymyslel.

"Tady je vaše šavle, podšéfe," podával mu stopař zbraň. Ještě dýmající si ji strčil do pochvy a rozběhl se na své místo, aby tak získal pro své verše co nejvíce času.

Měl smůlu - jen si sedl, vřískot polních trub oznámil příchod obrů a pohotovost. Zaklel, utáhl si boty a pořádně vycídl znak, aby neudělal sarku ostudu. Během té doby zřejmě stačil Sarbag obry dostatečně seřvat a vysvětlit jim, co vlastně chce, protože ve chvíli, kdy schoval hadr a vytáhl své verše ze záhradří, byl tu další povel k nástupu.

Vzdychl, popadl znak a pomalým krokem se odšoural k řece.

A tak tu tedy stáli - Urlúk, Gríšag a jeho garda, on se znakem, před nimi v linii dva trarky lučičníků a jeden trark stopařů, který jim měl prostřílet cestu, za nimi pak ve vyzrovaných řadách deset trarků kopiníků. Po levé ruce zhruba stejně seřazené sarky Krvavý šavle a Černý mordýří, po pravé ruce Elfounská zkáza a Krvavý ráno. Za nimi v širokých rozestupech skuruti s biči, těžkými meči a bijáky, po jejich bocích nastoupená vlčí jízda. Ve třetí linii pak horští obři s velkými oválnými štíty, kyji, kladivy a sekýrami, s úkolem rozdrtit i to málo, co zbude po skřetech a skurutech.

Následovala armáda Rhudauru - nejprve jejich lučičníci, poté pětice olifantů obklopená oddíly hraničářů, pak horalové a na na křídlech žoldnéři a nakonec knížecí garda, to vše na rozdíl od skřetů tonoucí ve světle pochodní.

Chvilí byl klid přerušován jen nadávkami velitelů, kteří opravovali poslední nedostatky v bojových formacích. Pak zazněla trubka, nejprve první, na to druhá a třetí, podle toho, jak oddíly hlásily připravenost k boji. Poté zatroubil některý z olifantů, přidaly se i píšťaly skřetů, a nakonec nebylo slyšet nic jiného než jedno obrovské moře hlučících šílenců.

Potom zavířily bubny, zatroubily rohy a každý oddíl spustil svoji válečnou píseň. Všechny tóny zmizely v jediném moři chaosu, což však jeho sílu znásobilo a vrhlo na druhý břeh.

Vlčí spár zpíval Šaragovu píseň *Těšte se elfouni*.

Těšte se elfouni	Těšte se elfouni
na naše šavle,	na naše nože,
těšte se blbouni	těšte se blbouni
na naše kopí!	na naše šípy!

Hola hej, hola hou,
máte se fakt na co těšit!

...řval Šarag z plných plic a vědomí, že píseň je jeho, jenom rozdmýchávalo jeho zuřivost. Najednou to nebyl skřet, kterého válka ne bavila, kopím si málem vypíchl oko a bitev se bál, náhle to byl jeden z mnoha, kteří se pod praporem Angmaru vrhali do bitev. Začal se třást, cloumala jím zuřivost a z úst mu vytékaly sliny.

"Pusťte nás na ně! Pusťte nás na ně!" mával šavlí a křičel ze všech sil. Jako by ho Sarbag zaslechl, dal pokyn svému trubači a ten mocně zadul signál k útoku.

"Na ně!" zamával Urlúk kopím. "Deme jim natrhnout prdele!"

Systém povelů rozvedl Urlúkovy výkřiky v rozkaz a lučičníci vstoupili do vody. Šarag popadl znak a po šéfově boku se vrhl vpřed.

VIII.

Je těžké zastavit rozzuřeného lva, snad ještě těžší je zastavit silného medvěda, ale je skoro nemožné zastavit lavinu, která spojuje zuřivost jednoho se silou druhého. A těžko by se našlo něco, co je lavině podobnější než skřetí útok. Thrórin prakticky celý život nedělal nic jiného, než zastavoval skřetí útok, a pár se mu jich skutečně zastavit

podářílo. Od dnešní bitvy si sliboval, že rozmnoží řadu svých úspěchů, a proto se důkladně připravil.

Své hochy rozestavil po trojicích za příkop a kolovou hradbu, vždy tři a tři mezi dvěma ostře nabroušenými kůly, dle tradičního trpasličího způsobu dva krajní vpředu, ten uprostřed vzadu, aby útočící formace co nejvíce rozdrobil. A nejen to, za ně postavil ještě druhou řadu, která měla pobíjet ty, kteří projdou. Také ta byla řazena po trojicích, ale opačně, s prostředním vpředu, aby zarazila do narušených nepřátel útočné klíny.

Thrórin stál ovšem v první řadě, tak jako většina velkých trpasličích velitelů, s těmi nejlepšími, připraven buď útok odrazit nebo padnout.

Vše ale, a to musel Thrórin uznat, záleželo na tom, do jaké míry dokáže útok zbrzdit elfové, neboť, jak je všeobecně známo, se zpomaleným nepřítelem otřeseným těžkými ztrátami se bojuje mnohem lépe než se zuřivým šilencem v plné síle.

Proto, když zakvíčely skřeti trouby a jejich první řady vstoupily do řeky, vyšel před hradbu, zapálil si dýmku a s klidem, jakého je schopen jen trpaslík, sledoval začínající útok.

A přesto, že neměl elfy rád, držel jim tentokrát palce.

Úder nesl všechny znaky skřetiho útoku - za nepopsatelného vriskotu, hlomozu a rachotu, štvání skurutími biči, vstoupili skřeti do vody, aby se jejich řady okamžitě rozpadly, oddíly se promísily a jeden skřet vedle druhého se snažil co nejrychleji dostat na druhou stranu.

Tam už na ně čekali lučištníci, nejprve pěší, seřazení v dlouhé linii podél říčního břehu, a potom jízdní, pojíždějící se svými oři za nimi, všichni připraveni se svými toulci, naplněnými k prasknutí, zasypat nepřítele přívalem dlouhých bílých střel.

Sotva se skřeti, kterým sahala voda po pás, dostali na dostřel, mávl Annael rukou, tětivy poprvé zadrnčely a bitva začala.

Účinek bílého příválu byl pro skřety, kteří zaplnili celou šíři řeky a na některých místech se nakupili do hroznů tak, že prostě nešlo minout, strašný. Střely dopadaly ve velkých obloucích a s mocnou silou, takže snadno prorážely jejich chatrná brnění.

Řeka, už takhle dost temná, zčernala jejich mrtvými těly, skřeti zastřelení výše po proudu proploovali celou útočnou sestavu a strhávali pod vodu ty, kteří se brodili níže, zranění pak byli ušlapáni těmi, kteří se hnali za nimi.

A jako by toho bylo málo, přidaly se i Gallionovy stroje, a protože muži při slabém svitu měsíce a hvězd toho mnoho neviděli, museli nejprve cíl osvětlit. Těžké praky vyvrhly Ohně Valar.

Hořící kapalina se rozlila po hladině, měnič přitom zasažené skřety v živé pochodně, a zalila brod takřka denním světlem. Přival těžkých střel, kamenů a dalšího Ohně následoval vzápětí.

Jeden z oddílů, který ztratil vůdce, propadl panice a dral se přívalem zpět. Ale těžké biče a bijáky skurutů ho přivedly k rozumu, stejně jako oddíly, které zachvátil zmatek nebo se jim zdály příliš pomalé. Nepřítel pokračoval dál.

Lučištníci i artileristé se zastřeleli, přes Thrórinovu hlavu létaly teď projektily každou chvíli a lučištníci udržovali ve vzduchu svých obvyklých dvanáct šípů najednou. Střely bičovaly hladinu, vyvrhovaly gejzíry vody a zalévaly řady útočníků, jako by se je snažily zchladit, přinutit obrátit se nebo alespoň zastavit, tím poskytnout střelcům lákavý cíl, a umřít.

Jenže nepřítel se hnal dál, překročil polovinu řeky a teď dostali šanci i jeho lučištníci, neboť elfové byli na dostřel. Nastřádaný vztek z částečné bezmocnosti vykonal své a skřeti krvavě odpláceli.

Jejich střelci nikdy nepatřili k nejpřesnějším a navíc běželi po pás ve vodě, aniž by měli čas či prostor zamířit, ale jejich šípy byly otrávené. Stačil dotek, pouhé škrábnutí, a jed začal účinkovat. Řady elfů prořídly, nejprve málo, ale s tím, jak se nepřítel blížil a lučištníci nabývali jistoty, čím dál více, a úměrně tomu řídli i jejich smrtonosný déšť.

Elfové změnili taktiku, místo pobíjení všech bez rozdílu se soustředili na ty nejnápadnější - důstojníky, skuruty, obry a také lučištníky. Několik oddílů se jim tak povedlo uvést do úplného zmatku, ale masa armády se hrnula dál.

Do řeky vstoupily další oddíly, takže Gallionovy stroje, aniž by jejich osádky musely znovu zaměřovat, přinutily další a další jednotky, aby odvedly svoji krvavou daň. Těžké střely teď zasypávaly rhudaurské, bez výjimky masakrovaly žoldnéře, horaly, gardu i hraničáře. Jeden z balvanů dokonce rozdrtil hlavu horskému olifantovi a ten, než zdechl, stačil rozdupat muže, kteří v jeho blízkosti hledali zdánlivě bezpečí.

Bylo to krvavé představení, které obě strany Thrórinovi přichystaly, ale on věděl, že ještě zdaleka není všemu konec. Desítky nepřátel padly, stovky se jich však hrnuly vpřed a elfové je prostě nedovedli zastavit.

A tak řeku přešli. Jako první oddíl, který útočil uprostřed a šípům navzdory se mu povedlo zachovat jakýs takýs řád. Oddíl, nesoucí ve znaku vlčí tlapu a čísi lebku, se vynořil z řeky, jako blesk přeběhl mělčinu a se šilným jekotem vnikl do elfích řad.

To byl pro Annaela signál k ústupu. Loutnísté udeřili do svých strun, luky zmizely na zádech, v rukou se objevily dlouhé nože a zatímco se pěší lučištníci probíjeli zpět, elfí jízda udeřila, aby jim kryla záda.

A protože nejdále pronikl oddíl s vlčí tlapou, stal se cílem útoku především on. A pak se stalo něco nepochopitelného - čelo útočících skřetů se trochu stáhlo, vyrovnalo krok s poněkud zaostávajícími boky a zatímco lučištníci mizeli v hloubi jejich sestavy, přední řady se náhle, jako by někdo neviditelný k tomu dal signál, naježily stovkami ostrých a nepochybně otrávených kopí.

Elfí jízda, útočící v plném trysku, na kopí neměla čas reagovat a na hroty skřetiho zbraní se doslova napíchla. Thrórin viděl, jak zemřel Annael, jak padli další velitelé, útočící v prvních řadách, jak jezdce, ostřílené válečníky, zachvátil zmatek a jejich koně, bodáni do zoder, se splášili, ale zdaleka nebyl všemu konec.

Neviditelný skřet vydal další rozkaz a zatímco čelo dále zadržovalo pokračující nápor, křídla se roztáhla do boků a zadní řady se vysunuly do stran, aby jezdce sevřely do úplného obklíčení.

Annael byl mrtvý, většina jeho velitelů asi taky, a tak tu nebyl nikdo, kdo by dal elfům povel k ústupu. Skřeti je sevřeli do neprodyšného prstence, na další povel vrhli svá kopí a pak zaplavili jezdce jako lavina. Jedni je strhávali z koní a dýkami dobíjeli na zemi, jiní šavlemi rozřezávali koňům břicha, další jim podřezávali šlachy.

Ještě teď si jezdci mohli probít cestu ven, ale snad byli elfové příliš hrdí na to, aby ustupovali bez rozkazu, snad se jim i chtělo umřít, když ztratili svého knížete, a tak bojovali dál.

A to i když skřety vystřídaly čerstvé oddíly skurutů a když přišli obři. Jejich kopí byla už v tu chvíli zlomená a meče příliš krátké na to, aby se vyrovnaly velkým zbraním obrů. A tak zemřeli, jeden po druhém, vyčerpaní a opuštění. Svůj úkol splnili, většinu pěších se povedlo ustoupit za Thrórinovu linii, nebo alespoň do lesa (kam se za nimi vrhla vlčí jízda, což přinutilo Thrórina zesílit křídla), ale jezdce, kteří přežili, by trpaslík mohl spočítat na prstech svých rukou.

Ale boj tím neskončil, skřeti se hrnuli dál a trpaslíci, kteří se před tím rozestoupili, aby vpustili probíhající elfy, znovu semkli své řady. Thrórin vyklepal dýmku a ustoupil za hradbu.

Ještě jednou si prohlédl oddíl s vlčí tlapou, který běžel přímo k němu, a pak si stáhl trpasličí masku. Svět se mu zúžil na malou štěrbinku hledí, která se pomalu zaplňovala pádicími postavíčkami.

"Baruk khazad! Khazad ai-menu! Sekery trpaslíků! Trpaslíky na vás!" zakřičel a jeho oddíl pokřik opětoval.

Nebylo pochyb. Teď byli na řadě oni.

Gríšag svého velitele vždy obdivoval a tvrdil o něm, že je nejlepší na světě, ale to, jak provedl přechod přes řeku, bylo překvapením i pro něj. Ve formaci "proti šutrům" přes řeku, "úplným útokem vpřed" na břehu, "vostnatej hlemejžd" proti elfounskejm koňákům, korunovaný nakonec manévry "vobchvat z vobou" a "krvavě kupředu"! To prostě nemělo chybu. Jejich ztráty byly ve srovnání s ostatními sarky nanejvýš čtvrtinové a navíc takové velké vítězství! A co teprve, jak šéf bojoval, to byl výkon! Jakéhosi elfounského šéfa propíchl skrz naskrz, dalšímu prohrábl nožem vnitřnosti a co dovedl se šavlí! Gurduš, chlápek, kterého Gríšag pověřil sbíráním šéfových trofejí, se nestačil ohánět.

Jenže teď to bylo něco jiného, v cestě jim stáli trpajzlíci, schovaný za pěkně naostřenejma kůlama, na rozdíl od elfounů připraveni k obraně a čerství. A jich navíc dost ubylo. Jenže v jejich čele stál Urlúk a ten, jak Gríšag věděl, si s tím už nějak poradí.

"Vlčí spár! Vlčí spár!" křičel šéf a hnal se kupředu tak, že mu Gríšag s gardou a Šarag se znakem sotva stačili. Hradba se rychle přibližovala, takže teď rozeznával i postavy trpaslíků v těch jejich maskách a se sekyrami.

Deset kroků, ještě pět, tři, dva, jeden a hop - hradba byla před ním.

Ale co to? Šéf přehlédl příkop, šlápl do prázdna a žuchl přímo do něj. A hned vedle něj se natáhl Šarag. Gríšag a Gurduš, jako členové jejich osobní stráže, museli pochopitelně za nimi. Ostatní, běžící za nimi, je předběhli a vnikli tak do hradby jako první.

"Co je šéfe, co se stalo?" zeptal se Gríšag starostlivě šéfa.

"Ale nic," zvedl se nejistě Urlúk. "U elfí hnáty, díra!" rozhlédl se překvapeně.

Žuch! Spadlo jim něco těžkého s mlasknutím na záda.

"U elfí hnáty, co to bylo?" zaklel podruhé Urlúk.

Gríšag si to prohlédl.

"To je Šaghark z vaší gardy, šéfe. Totiž jen část z toho, co zbylo," opravil se.

Nahoře to prasklo, luplo a dolů spadnul další skřet. Šarag si ho všiml a začal zvracet.

"Čistá práce," uznale přikývl šéf, "takhle to uměj jen trpaslíci."

Do hradby skočil další, ale nevedlo se mu o nic lépe. Doběhly je další trarky a příkop se pomalu plnil mrtvolami.

Urlúk ztratil trpělivost.

"Masakrujou mi sark!" vykřikl, "to nemůžu takhle nechat!"

Gríšag nakoukl do mezery mezi kůly a chvíli zkoumal, jak to probíhá.

"Sou tam tři, šéfe!" vykřikl, "dva na straně a jeden vzadu! Sekaj každého, kdo jim přijde pod ránu!"

Šéf se poškrábal na hlavě a na chvíli se zamyslel.

"Chtělo by to kopí," přemýšlel nahlas, "ňáký dlouhý kopí."

Jenže ta se válela dole u řeky. Šéf si ještě chvíli lámal hlavu a pak mu pohled spočinul ostré špici Šaragova znaku. Vyrval mu ho z rukou.

"To bude stačit," zamumlal.

A pak začal tanec. Vběhli tam tři najednou, Gríšag vlevo, Gurduš napravo a Urlúk uprostřed. Zatímco Gríšag s Gurdušem štítý kryli úder trpaslíků (chudák Gurduš přitom přišel o ruku), Urlúk vši silou zabodl třetímu trpaslíkovi znak do hrudi.

Zatímco probodený sekerník padal a další dva zvedali zbraně k novému úderu, Urlúk tasil šavli a s překvapivou rychlostí řal. Vybral si Gurdušova trpaslíka. Urlúk stál sice asi krok před ním, takže ho při útoku nejspíš neviděl, jeho šavle však sekla přesně - přímo do mezery mezi přílbou, límcem kroužkové košile a maskou. Každý jiný by řal ještě jednou nebo se přesvědčil, že je soupeř opravdu mrtvý, ale šéf si byl sebou tak jistý, že se okamžitě vrhnul na dalšího, a než se Gríšag vzpamatoval, ležel i jeho sekerník na zemi s proříznutým hrdlem.

Trojice trpaslíků v druhé řadě si všimla, co potkalo jejich druhy, a okamžitě zaútočila. Urlúk jim vyběhl vstříc.

S neuvěřitelnou hbitostí proběhl pod padající sekerou vedoucího trojice a skočil mu na krk. Trpaslík ztratil rovnováhu, zakymácel se a s rachotem spadl na záda. Ještě než dopadl, vystřídal Urlúk zbraně, a ve chvíli, kdy se dotkli země, mu zabořil do průzoru v hledí nůž. O sekundu později se odvaloval stranou od bésnicích sekerníků a ještě přitom stačil jednomu z nich podrazit nohy.

Když vstával, měl už zase v ruce šavli, kterou kryl úder zbylého stojícího. Ten však řal obouruč a do útoku vložil všechnu svoji sílu navíc znásobenou zuřivostí, takže ostří sekery přes Urlúkovu blokádu rychle klesalo dolů.

Jenže kam s tímhle na šéfa? Než se kdo nadál, přenesl váhu na jednu nohu a tou druhou kopl trpaslíka do rozkroku. Zadunělo to, sekerník zaúpěl a v bolestech šel k zemi. Pro Urlúka pak bylo hračkou podříznout mu hrdlo. Šestého, který se zrovna začal zvedat, nejprve kopl do masky a když i ten klesl k zemi, mohl si Urlúk připsat na svůj účet šestou obět.

Trpaslíky asi výsledek utkání překvapil či snad dokonce Urlúk dostal nějakého jejich šéfa, protože trvalo dost dlouho, než se znovu zformovali a podnikli protiútok. A když se jim to povedlo, byli už za jejich liniemi nejméně dva trarky, které napadaly další a další trojice a rozšiřovali tak průlom do obou stran.

Asi byli jediná, kterým se vlom zdařil, protože Sarbag dirigoval své obry a skuruty právě k nim. Každý jiný skřetí šéf by se teď stáhl do ústraní a řídil by bitvu z povzdálí, ale to by to nesměl být Urlúk. Ten se v nepřátelských řadách točil jak na obrtlíku, jeho šavle řezala jedno hrdlo za druhým a štít praskal pod náporem trpasličích seker, pro které se stalo prestižní záležitostí, zabit právě jeho. Gríšagovi dělalo problémy se šéfa držet, natož ho chránit, a Sargat, kterého Gríšag pověřil sbíráním šéfových trofejí místo raněného Gurduše, nestačil brát skalpy.

Průlom se teď rozšířil po celé délce trpasličí linie a přival dalších skřetů, obrů a skurutů obránce doslova pohltil. Ne, že by trpaslíci bojovali špatně, rvali se statečně a jejich sekery dopadaly na skřetí hlavy se železnou pravidelností, ale poté, co byla hradba proražena, jich bylo příliš málo k tomu, aby černou lavinu zastavili.

Věrní svému zvyku neustoupili a tak padli do jednoho.

"Tak kolik?" vypoτάcel se Urlúk z poslední krvavé řeže.

"Pěťadvacet," spočetl skalpy Sargat, "i s těma třema tady. Dole ste jich prej měl sedm a to dohromady dělá..." chvíli v duchu počítal.

"Třicet dva," spočetl za něj Šarag, "celkem tedy stodevadesát."

"Šéfe!" hvízdnul obdivně Gríšag, "to byste jich dneska klidně moh mít i dvěstě!"

"Možná," zašklebil se Urlúk a teprve teď si Gríšag všiml, jak je unavený. Štít měl rozdrčený napadrť, přední plech zprohýbaný a kazajku potrhanou, bylo těžké nalézt na jeho těle místo, které by nebylo zakrvácené, ať už krví jeho, nebo nepřátel. Každý skřet má někdy okamžiky, kdy zjistí, že už nemůže, a Urlúk procházel jedním z nich. Bojová nálada ho opustila, nadšení vyprchalo a on si sedl do trávy a oddechoval.

Nebyl sám, postihlo to většinu skřetů. Bojovali už příliš dlouho, měli strašné ztráty a většina z nich utrpěla nějaké zranění.

"Kupředu! Do útoku!" řval Sarbag a jeho bič svištěl na všechny strany. Ale jen pomalu a s nechutí se skřeti dávali do pohybu a plazili se vzhůru. Útok se vyčerpal.

"No tak hněte se, vy sviňky líný!"razil si Sarbag cestu k nim, vzteky celý bez sebe.

"Šéfe?" očekával Gríšag další rozkazy.

"Kašlu na to," mávl Urlúk rukou, "naši už nemůžou. Ať si taky zabojou," ukázal na rhudaurské, za svitu pochodní až příliš pomalu vystupující do kopce.

Ale to už byl Sarbag u nich.

"Kdo tady velí tomu bordelu?" práskl bičem nevinného Sargata.

"Já," řekl unaveně Urlúk.

"Kdo já?" vztekle zavrčel skurut a přetáhl dalšího skřeta, který se nešťastnou náhodou ocitl v dosahu jeho biče.

"Já, sark-turog Urlúk, velitel lehkého pěšího sarku Vlčí spár, momentálně tak na desetinu bojového stavu. Připraveni k plnění vašich rozkazů."

"Tak si seber ty své prašivý snagy a hybaj do útoku!"

"Pane," vysvětloval trpělivě Urlúk, "přešli jsme řeku, prolomili dvě obranné řady a způsobili nepříteli těžký ztráty. Ale i my máme plno mrtvých a ještě víc zraněných. Chlapi sou unavený a potřebovali by vystřídat..."

"Tak sviňky by chtěli vystřídat? A copak byste ještě chtěli?" řekl posměšným tónem Sarbag.

"Prdlajs bude!" vykřikl náhle a jeho bič zasvištěl. "Ste smečka línejch a zbabělejch skřetů, který sou podělaný strachy!"

Urlúk s sebou trhnul. Gríšag sevřel pěsti, tušil, co bude následovat. "

Pane," řekl podivuhodně klidně šéf, "byl to můj sark, co první přešel řeku. Byli sme to my, co vobklíčili elfounský koňáky, a byli sme to my, co prolomili trpasličí hradbu. Tudiž nejsme žádní zbabělci. Jestli je tu někdo zbabělej, pak to je ten, co se celou dobu skrejal vzadu a teď chce trhnout slávu na tom, že to bude von, co porazil Dúnadana..."

"Ty svině!" zařval Sarbag a šlehl po Urlúkoví bičem.

Ačkoliv vše, co následovalo, Gríšag očekával, přeci to přišlo tak rychle, že nestačil ani reagovat.

Urlúk bleskurychle tasil, skočil kupředu a ještě, než stačil bič dopadnout, projelo ostří jeho šavle Sarbagovou hrudí. Zahnuté meče obou strážců vyletěly z pochev, ale na Urlúka byly příliš pomalé. Ten uskočil stranou, seknul a jeden ze skurutů chroptěl na zemi s proříznutým hrdlem. Druhý řal, ale to už byl skřet jinde a jeho zbraň udeřila potřetí. Sarbagův trubač uskočil stranou, aby získal víc prostoru k obraně, ale za chvíli měl stejně ostří šéfovi zbraně pod krkem.

"Zatrub!" zakřičel Urlúk, "*Vopíchej elfku a zmrzač elfa*, a rychle!"

"To je zrada!" zvolal jeden ze skurutů, "to je zrada!"

"Ticho!" umlčel ho šéf, "je to zrada, ale jeho," ukázal prstem na bývalého sark-ašaga, "to von vás chtěl všechny nechat pobít a zmasakrovat!"

"Hloupost," ozval se další skurut, "byl to náš šéf. Ty si ho zabil a ty za to budeš pykat!"

Tasil meč a v čele svých druhů se vrhnul na skřeta. Gríšag s chlapy osobní gardy a několika kopiníky ze sarku mu zastoupil cestu.

"Hloupost?" naoko se podivil Urlúk. "Tak proč nás tak hnal proti vobrannejm liniím? Proč nás chtěl všechny pobít a tyhle," ukázal na rhudaurské, "nechal flákat? Byl to totiž zrádce!"

"A já vám dám důkaz!" sklonil se Šarag nad mrtvým vojevůdcem. "Koukejte," zamával nad hlavou jakousi rozbitou tabulkou, "písmo psaný samotnému elfounskému knížeti! Pochopitelně šifrovaný!"

"Ukaž!" nedal se obalamutit skurut.

"Tak se poď podívat!" podal mu Urlúkům zástupce tabulku.

```
"Nad Mlžnejma horama zapadá to protivný Slunce.  
Vod Gundabađu se vynořil poblítej Měsíc.  
Ale jinak je noc hezká, řekla Ašgar  
a v jejích očích sem uviděl zářít plameny pochodní,"
```

četl nedůvěřivě skurut.

"Jasný jako facka," řekl Šarag. "Až zapadne Slunce a rhudaursťi zapálej pochodně, zaútočíme. Byl to zrádce!"

"Asi jo," pokrčil skurut rameny. "Asi to tak bude."

"Je to tak!" řekl Urlúk. "Byl to zrádce a chtěl nás všechny nechat pobít. Jenže my mu zatneme tipec! Protože velení se ujímám já, sark-turog Urlúk! A já nařizuju, aby trubač zahrál *Vopíchej elfku a zmrzač elfa*, aby nás mohli rhudaursťi vystřídat. Vostatní pak maj až do dalších rozkazů pohov a volno. To je rozkaz sark-turoga Urlúka, vašeho nového šéfa!"

A trubač zadul, rhudaurská armáda zrychlila krok a bitva se rozhořela novým plamenem.

X.

"Tak co, už se hnuli?" zeptal se Ragnor.

"Ne, stále ještě stojí na místě," odpověděl elf.

Světla ojedinelých pochodní planoucích na valu dosahovala jen do vzdálenosti několika kroků a pak se rozprostírala jen hluboká tma, neprostupná pro oči člověka. Ano, Ragnar viděl záři rhudaurských loučí, ale angmarská armáda mu zůstala skryta, neboť útočila potmě. Musel se spolehnout na oči elfích lučičníků, kteří ustoupili od řeky a které rozmístil před svými kopiníky.

Ragnar a jeho vojsko

A tak jenom jejich prostřednictvím slyšel o porážce Annaelovy jízdy a Thrórinových sekerníků. A díky nim se také dozvěděl, že se skřetí útok zastavil. Uplynulo několik dlouhých chvil a nic se nedělo. Ragnar znal angmarské stvůry až příliš dobře, než aby nevěděl, že jakmile se jejich i sebezběsilejší úder zastaví, nikdo ho už za žádnou cenu nedá dohromady. A to znamenalo jen jedno. První fáze bitvy, v které se střetli žoldněři a stvůry, skončila a začíná druhá, ve které se konečně utkájí tí, kvůli kterým se válka vede, tedy lidé.

Ragnar a jeho vojsko

Budou to především rhudaurští, které bude od svého valu odrážet, a budou to jeho kopiníci, původem z Rhudauru, Cardolanu i Arthedainu, kteří se pokusí útok nepřítele zadržet.

Ragnar a jeho vojsko

Možná to tak bude lepší, vlastně to bude určitě lepší, protože všichni, kterým velel, byli válkou postiženi a teprve teď dostanou příležitost vyřídit si své krvavé účty. Neboť jeho muži, nezávisle na tom, v které části Arnoru před válkou žili, byli vyhnanci, jejich domovy ležely v troskách, spáleny postupující rhudaurskou armádou, jejich ženy a děti byly v lepším případě mrtvé, v horším znásilněné a odvedené do otroctví. Každý jeho kopiník nepřítele nenáviděl a planul zuřivou touhou po odplatě. Dnes bude mít konečně šanci…

Ragnar a jeho vojsko

Všichni jeho muži nepřítele nenáviděli. On snad nejvíce, protože… A znovu se ponořil do vzpomínek, které ho tak tížily a už léta znemožňovaly klidný spánek.

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Nejmenoval se vždy Ragnar a nebyl vždy vojákem. Kdysi nosil slavné jméno bohatého dúnadanského rodu a patřil k předním šlechticům Rhudaurského království. Patřily mu rozlehlé lány úrodné půdy v nížinách, početné hrady v kopcích, poslouchaly ho tisíce poddaných. Jeho slovo mělo v královské radě velkou váhu, mohl si dovolit rozhodovat o osudech statisíců. A on rozhodoval.

Ragnar a jeho vojsko

Byl jedním z těch, kteří první začali volat po větší nezávislosti země, po jejím úplném osvobození od vlivu arthedainských kněží, kupců a jejich vojenských poradců. A byl to on, kdo navrhl zvolit novým knížetem prostého horala, který by byl, jak tenkrát říkal, "jedním z nich". Sliboval si tenkrát od toho nejen větší nezávislost království, ale i svou, neboť co může prostý horal vědět o vládnutí?

Ragnar a jeho vojsko

Jak mohl tenkrát vědět, kdo za horalem skutečně stojí a čí dlouhé prsty hmátly po jejich království? Jak mohl předvídat vše, co poté následovalo? Kdo mohl tušit, že se tak nenápadná dynastická změna promění v občanskou válku, která do sebe zavlече všechny severní národy? Jak to mohl tenkrát vědět, když pro horala zvedal ruku?

Ragnar a jeho vojsko

Ale stalo se. Nový kníže byl zvolen a to, co proběhlo potom, nemohl předvídat ani ten nejhorší sýček. Štvanice na arthedainské, hony na cardolanské a nakonec na všechny cizince. Noci, které ohně požárů měnily v den, a dny, které dým ze spálenišť měnil v noc. Potoky krve a řeky násilí, které se vylily z břehů, aby je všechny pohltily. A přitom stále sílíci vliv Černokněžného království, jejich protest proti tomu a uvěznění celé Rady, jen tak ze dne na noc. Strašné mučení, kterému byli vystaveni, dlouhé bezesné noci strávené za úpění mučených ve vězeňských kobkách, dlouhé výslechy ve dne a poté opět noci a dny a noci… Šlechtici, jejichž slovo mělo váhu statisíců, umírali v podzemí jako krysy, až zůstal jenom on. A jednoho dne přivedli i jeho před soudní tribunál. Dodnes si pamatuje jeho složení. Starý kníže, velitel gardy a velitel hraničářů.

Ragnar a jeho vojsko

"Už mě to nudí," zívá kníže, "ty neustále popravy. Vymyslete něco jiného."

Ragnar a jeho vojsko

A tak vymysleli. Něco, co tu ještě nebylo a co by mohlo pobavit stárnoucího šlechtice (Bohové, kolik let vlastně strávil ve vězení?) - štvanici na člověka. Mork dal nápad a Luga poskytl muže, setninu svých nejlepších. Gardisty, ne hraničáře - štvanice měla být fér a on měl dostat alespoň minimální šanci.

Ragnar a jeho vojsko

Než začala, dostával pravidelnou potravu a směl alespoň trochu chodit, ale i tak při něm asi stáli všichni Valar. Štěkot loveckých psů, dusot koní, těžké oddychování pronásledovatelů a potom onen spásný les a Mšená. Dodnes netuší, co se to vlastně stalo, proč náhle umkly lovecké rohy a volání lovců. Snad starého knížete lov omrzel, snad ztratili jeho stopu nebo se stalo něco jiného, v každém případě se mu však podařilo přejít hranice a zachránit si život. Změnil si jméno a stal se vojákem. Po celou tu dobu se snažil vykoupit svoji vinu a stal se jedním z největších nepřátel Rhudauru i Angmaru. Zabil desítky, možná i stovky nepřátel, ale i to bylo málo. Chtěl se pomstít a k úplnému dokončení msty potřeboval životy těch tří - kníže už byl mrtvý, zemřel prý krátce po honu, Luga a Mork však stále žili. Dnes se však vše změní, to Ragnar cítil a to si i přál…

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Jeho myšlenky přerušil hlas trubky troubící starou oplzlou skřetí píseň.

Ragnar a jeho vojsko

"Rhudaurská armáda přidává do kroku, teď mívjí zadní angmarské řady," ohlásil elf.

Ragnar a jeho vojsko

Takže měl pravdu, ani tentokrát se nemýlil.

Ragnar a jeho vojsko

"Skřeti již nejsou vidět, lučičníci a olifanti mi zcela zakryli výhled," pokračoval elf.

Ragnar a jeho vojsko

Řady planoucích pochodní se rychle blížily. Už byli zřejmě na dostřel, neboť elf sňal ze zad luk a vložil první šíp. A pak, aniž by se Ragnora na něco ptal, vystřelil. Jeho druhové současně s ním. A podle výkřiků na druhé straně poznal, že většina z nich zasáhla.

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar slyšel mnoho o kvalitách elfích lučičníků, ale to, co viděl, zcela předčilo jeho očekávání. Rhudaurští se zřejmě po prvních zásazích vzpamatovali a rychle uhasinali pochodně, ale nebylo jim to nic platné - elfové stříleli do tmy jeden šíp za druhým, zdálo se nemožné, že by v té rychlosti ještě stíhali zaměřovat, ale dle řevu zasáhnutých a sténání raněných se zřejmě málokterá střela minula.

Ragnar a jeho vojsko

Vzteklí rhudaurští se také pokoušeli střílet, ale jejich šípy neškodně končily v obranném předpolí. Tak alespoň přidali do kroku ve snaze co nejrychleji překonat vražednou vzdálenost, dělíci je od valu.

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar mohl jen zalitovat, že se nemohly připojit Gallionovy stroje, které teď střílely někam za trpasličí hradbu, neboť riziko, že zasáhnou jeho kopiníky, bylo příliš velké.

Ragnar a jeho vojsko

Chůze rhudaurských se změnila v běh, a i když jich padlo mnoho, ještě více jich pokračovalo, a tak se dostali na dohled.

Ragnar a jeho vojsko

Jako bájně stvůry ze starých legend se ze tmy vynořili obrovští olifanti v ocelovém pancíři, ježícím se železnými ostny, s věžemi na zádech, obklopeni hraničáři s tasenými noži.

Ragnar a jeho vojsko

Elfové ustoupili a kopiníci zaujali jejich místa. Rhudaurští je spatřili a spustili válečný řev.

Ragnar a jeho vojsko

"Rhudaur! Rhudaur!" řvali hraničáři.

Ragnar a jeho vojsko

"Náš Ragnar Lev chce vaši krev!" odpověděli sborem kopiníci a pak se obě strany srazily.

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Ragnar a jeho vojsko

Až se jim na jednom místě skutečně podařilo. Tam, povzbuzování přítomností svého velitele, svými mrtvými zatížili a posléze zlámali jejich kopí a přes velké ztráty se jim podařilo prorazit. Jenže to už se na ně hnál Ragnor v čele nejméněšších, obnovil porušené linie a skrz hraničářské šiky si probil cestu k jejich vůdci.

A tak se - nad hrozny mrtvol a v záři pochodní - znovu potkali. Mork, ač mrštný a hbitý, neměl se svým nožem proti Ragnorově dlouhé zbrani žádnou šanci. A pak, když zatlačili zbylé rhudaurské zpět za val, se mohl Ragnor poprvé za poslední rok usmát. První část své pomsty uskutečnil, další na sebe určitě nedá dlouho čekat.

Hraničáře vystřídali horalové a žoldnéři a obě strany se opět srazily. Někde za řevu, jinde tiše, všude však s nenávistí, jaká je možná jen v občanské válce.

Horalům s meči a oštěpy se ve středu sestavy nevedlo o mnoho lépe než hraničářům; žoldnéřům s dlouhými zbraněmi se však na křídlech několikrát podařilo proniknout. Ragnor je však pokaždé zahnal zpět. Už se zdálo, že se mu podařilo útok zastavit, když došlo k události, kterou nepředvídal.

Skřetím jezdcům se v boji vedeném v lese povedlo prorazit řetěz elfích stráží a zaútočili na jeho křídla. Okamžitě zorganizoval protiútok, ale skřeti měli u sebe svého strašného vůdce a než se mu ho podařilo zabít, spojili se s rhudaurskými, křídlo bylo poraženo a bitva prohrána.

Dal zatroubit k ústupu, sám však sebral hrst nejméněšších a v touze po naplnění své pomsty se vrhnul do posledního útoku. Jako papír odváli jeho muži zbytky horalů a jako nůž do másla vnikli do řad knížecí gardy.

"Lugo! Lugo!" křičel a v bojovém šílenství bodal okolo sebe kopím jako posedlý. Jeho křik nezůstal nevyslyšen.

"Kdo mě volá?" vzkřikl velitel gardistů a obklopen svými nejzkušenějšími se vrhl vpřed.

"Já," odpověděl Ragnor a probodl dalšího muže.

"Kdo já?"

"No přece já," usmál se Lev, bodl své kopí do hrudi muže z Lugovy stráže a přiblížil k němu na dálku kopí, "copak mě nepoznáváš?"

"Ty?" vykřikl překvapeně velitel gardy.

"Já," přikývl Lev a bodl ještě jednou a z plných sil. Luga byl příliš překvapený na to, aby se stihl krýt. Kopí mu vniklo hluboko do břicha.

"Já Ragnor Lev, dostal svou krev!" smál se Ragnor, když se na něj ostatní gardisté vrhli a svými meči ho sekali na kusy. Jeho spoluvojáky pohltil rhudaurský příval.

Jejich oběť však nebyla marná. Uvedli nepřátelské řady ve zmatek a nechali je dezorganizované právě ve chvíli, kdy princ zatroubil do útoku a jeho těžká jízda zahájila poslední dějství noční bitvy nad brodem řeky Střely.

XI.

Takže si ho šéf konečně všiml a hned ho povýšil! Takový sběrač trofejí je už pěkně důležitá funkce, skoro velitel trarku, a možná ještě víc, protože sběrač je šefovi pořád nabližku, kdykoliv se něco semele a někdy i jindy.

A teď byl Sargat šefovi pěkně nabližku, seděl mu u nohou a zatímco ho Gríšag dostával kořalkou z nejhorsího a Šarag přepočítával podřízené, on mu na řemeny přišíval trofeje. Ale ještě předtím musel ovšem skalpovat toho zrádce Sarbaga a jeho dva pohůnky, čímž dosáhl počet šefových triumfů sto devadesátí tří a do dvou stovek scházelo jen sedm.

Taková funkce ovšem není jen tak a skřet se o ni musí pořádně starat. A Sargat se staral. Nejprve zapojil Gurduše, který byl sice zraněn, ale to ho vůbec neopravňovalo k tomu, aby se flákal. Pověřil ho, aby našel šefovu dýku a jeho kopí, což bezruký mohl klidně zvládnout.

Zatímco dýku našel Gurduš snadno, válela se nedaleko, stále ještě zabodnutá v trpasličí hlavě, kopí musel hledat až u řeky a tam mu to bude chvíli trvat.

Když dýku šefovi předával, šef z ní měl ohromnou radost, to se pozná, a hned vyslal Sargata hledat nějaký vhodný štít. Sargat ho našel a teprve potom mohl našívat trofeje. Byl asi u stosedmdesátý, když je začali znovu bombardovat a oni museli každou chvíli zdrhat, aby nedostali šutrákem po palici. Ono se špatně šije, když každou chvíli něco letí, a tak byl teprve u stoosmdesátý, když šef rozčileně vykřikl.

"Co se děje?" zeptal se Gríšag.

"Ty to nevidíš?" ukázal Urlúk na zadní řady rhudaurské armády, "vždyť voni ustupují!"

A skutečně, když se Sargat podíval pořádně, viděl, že se zadní voj nějak divně prohnul a pár lidí dokonce utíkalo pryč.

"Ty zbabělci ustupují!" zakřičel šéf, "voni to snad eště prohrajou!"

Dosud souvislé řady rhudaurských se začaly pomalu drolit a příliv uprchlíků zesílil. Na místě, které ještě před chvílí měli v moci, zavlála bílá zástava Arnoru.

"To teda ne!" rozčílil se šéf, "to jen tak nenechám. Tohle vítězství sme těžko vybojovali a já se nenechám vo něj připravit."

A začal jednat. Tak, jak u něj byli zvyklí.

Seřval své podřízené, postavil sark na nohy, doplnil dalšími skřety, sešikoval do útočného klínu, když boky zpevnil obry a skuruty, a ještě předtím, než se rhudaurská armáda definitivně zhroutila, dal zatroubit k útoku.

Sargat se chvíli zdržel, protože hledal Gurduše s kopím a než ho našel, přikázal šefa dohnal, pronikl už klín do rhudaurské sestavy a Urlúk si na svůj účet připsal sto devadesátého čtvrtého.

"Útočí Angmar! Angmar útočí!" řval šéf a skrz prchající rhudauřany si razil cestu vpřed. Někteří z nich se vzchopili a chtěli útočit po jejich boku, ale bojovně naladěni skuruti je strhávali k zemi a po jejich tělech se hrnuli dál. Narazili na jeden z jezdeckých klínů, který se zařizl do rhudaurské armády s cílem ji obklíčit. Nepovedlo se mu to. Šéf si připsal sto devadesátého pátého a sto devadesátého šestého. U příležitosti skalpování mu chtěl Sargat předat kopí, ale nestihl to, protože šéf se jako zběsilý hnál dál.

Rozprášili další jezdecký oddíl. Sto devadesát sedm a sto devadesát osm.

Rhudaurský ústup se zastavil a muži fascinovaně zírali na mohutné obry a urostlé skuruty s malým skřetem v čele, přidávali se k nim a skrz nepočtené jezdce se probíjeli zpět.

Jeden z arnorských velitelů zjistil, proč útok uvázl a vrhnul proti nim svůj voj. Bojoval statečně, ale proti Urlúkovu neměl šanci. Sto devadesát devět a do dvou stovek chyběl jen jediný.

Šéf se rozhlédl, zjistil, kde se zrovna nachází arnorská zástava (byla teď už nebezpečně blízko té rhudaurské), a zamířil k ní.

Prošli řadami knížecí gardy, bez svého velitele jen obtížně čelící jezdeckému náporu. Občas narazili na nějakého jezdce, prosekávajícího si cestu, ale Urlúk je tentokrát nechával jiným, jako by si dvousté místo pro někoho šetřil.

"Z cesty! Angmar je tady!" křičel arazil si cestu k vlajce. Nakonec tam došli. Probíhala tu zuřivá řež. Urostlý Dúnadan, který v bitvě přišel o koně, vzdoroval přesile gardistů a jednoho za druhým posílal na onen svět. Jeho muži, částečně na koních a částečně opěšalí, mu kryli boky a probíjeli se společně s ním k rhudaurskému knížeti. "Kde máte svého knížete?" proklál Dúnadan dalšího muže, "ať jen změří své síly s arnorským princem!"

Jenže Rhudaufanovi se do boje moc nechtělo, jen vysílal další a další muže, kteří končili v tratolištích krve pod jeho nohama.

"Tak kde je ten pasák ovcí? To je skutečně takový zbabělec, jako se o něm vypráví?"

Zřejmě byl, protože zaútočil jen další gardista. Za chvíli ležel i on a princ se probíjel dál.

"Má ještě někdo chuť utkat se s princem?" zasmál se šlechtic, "chce z vás stvůr ještě někdo zemřít, jsa proboden ušlechtilou zbraní?"

"Já," ozval se Urlúk a s tasenou šavlí se vrhnul na prince. "Nevěděl jsem, že rhudaurské barvy hájí skřeti," podivil se Dúnadan, ale pak už měl co dělat, aby kryl Urlúkovy útoky.

Byl to skvělý souboj a u skřetích ohňů se o něm později mnoho vyprávělo. Dúnadanova velikost, síla a obratnost proti skřetí mrštnosti a vynalézavosti. Princovo šermířské umění, získané od těch nejproslulejších bojovníků a vypiplané v desítkách soubojů, proti Urlúkově taktice, vzniklé v dvouleté válce. Oba se předháněli v složitých obrazech, úskocích a fintách, ale nikdo z nich nemohl získat viditelnou převahu. Tak musela přijít náhoda.

Při jednom z úkroků Urlúk špatně došlápl a než se mu povedlo přenést váhu na druhou nohu, princ rychle zareagoval a udeřil mečem. Urlúk rychle vykryl ránu šavlí, ale pak mu noha definitivně uklouzla a on spadl k zemi. Ještě nedopadl a už se pokoušel odvalit stranou. Ale princ byl rychlejší a řal.

Přesně v ten okamžik Sargat poznal, že šéf má problémy a jestli se něco nestane, mohl by přijít o kejhák a komu by pak on sbíral trofeje?

A než si uvědomil, co vlastně dělá, hodil šéfovi jeho kopí. Zbraň byla u šéfa přesně v tu chvíli, co Dúnadanův meč. Sargat neměl dobrou mušku, protože místo toho, aby zbraň skončila v ruce Urlúkově, skončila v ruce Dúnadanově - ostrý, ještě zčásti otrávený hrot jí projel skrznaskrz a vychýlil ji o dva palce stranou. Meč dopadl vedle, Dúnadan vykřikl bolestí, Urlúk rychle vyskočil a ještě při výskoku řal. Měl na ránu spoustu času a on si ji vychutnal - princova hlava dopadla na zem o pár chvil dříve než vlastní tělo.

A jako by to byl nějaký signál, vrhli se všichni - skřeti, obři, skurutí, Rhudaufané, Cardolanci i Arthedaiňané vpřed, aby získali jeho tělo a všech se zmocnilo jedno ohromné krvavé šílenství.

XII.

Dorazil posel. Vyslechl ho. Nepřinesl nic pěkného, už dlouho zezdola nepřicházely dobré zprávy, ale tahle byla skutečně špatná a bylo na něm, aby ji sdělil princezně.

"Princezno, váš manžel..." řekl pomalu.

Zbledla. Okamžitě poznala, co jí řekne.

"Je mrtvý?" zeptala se s trochou naděje v hlase. Přikývl a zničil tak i poslední naději.

"Jak zemřel?" zeptala se, jako by na tom záleželo.

Raději dělal, že otázku přeslechl.

"Ptám se, jak zemřel?" opakovala otázku princezna.

"Nevím, byl tam prý strašný zmatek a ..." vylouval se. Bylo to zbytečné, stejně poznala, že lže.

"Víte-li, že je mrtvý, pak víte, i jak zemřel. A já to chci slyšet."

Tak jí to řekl. Zasmála se tak, že mu přeběhl mráz po zádech.

"Mému manželí, princí Dúnadanů a velkému vojevůdci usekl hlavu nějaký skřet?" zeptala se nevěřičně.

"Bylo tam to kopí, byla to lest..." vysvětloval nevysvětlitelné.

"To není pěkná smrt, doufám, že já zemřu lépe," pobídla koně a náhle se rozjela do údolí. Jen taktak ji stačil zadržet.

"Proč?" obrátila se k němu v slzách."Proč mě nenecháte zemřít? Chci s ním alespoň umřít, když už jsem s ním nemohla žít!"

"Princezno, váš manžel je mrtvý a bitva je prohraná. Vaše smrt na tom nic nezmění," pokusil se ji přesvědčit. "A navíc váš otec..."

"Kašlu na svého otce," přerušila ho. "On je mrtvý, on, kterého jsem měla ráda a kterého jsem milovala. Ona mi ho vzala...", polkla. "Ale proč vám to vůbec říkám, víte vy vůbec, co je to láska? Víte co je to milovat? Nebo znáte jen tu svou strategii a taktiku?"

Mlčel, co měl také říci?

"Proč mlčíte? Proč nic neříkáte?"

"Princezno," řekl pomalu. "Já chápu váš zármutek, ale přesto vás musím upozornit, že váš další pobyt zde se stává nebezpečným. Jak jsem říkal, na výsledku bitvy nic nezměníte a vy byste mohla přijít o život. Každou chvíli sem mohou dorazit nepřátelé a já si nejsem jistý, zda bychom je byli schopni zadržet. Bude lepší, když pojedeme pryč..."

Chvíli přemýšlela.

"Dobře tedy," řekla nakonec, "pojedeme. Ale ne domů, zůstaneme tady, jemu nablízku. A jednou Střelu předjeme, dokončíme jeho plán, dáme jeho vlasti svobodu a teprve pak se můžeme vrátit. Je to jasné?"

"Ale princezno, k tomu budeme potřebovat spoustu vojáků a ..."

"Vy mi v tom pomůžete," řekla pevným hlasem. "Je vám to jasné?" Přemýšlel - Eluréd mu dal zcela jiné pokyny - a navíc ...

"Ptám se je vám to jasné?" zeptala se znova. "Jinak neodjedeme!"

Přikývl, v této chvíli vůbec nemělo smysl o něčem s ní diskutovat. Snad později...

Pobídla koně a vyrazili. U brány Gallion šikoval poslední vojáky. "Pojedte s námi, Gallione," nabídla mu.

"Ne," odmítl starý voják, "princ mne najal na celé tažení a nehodí se pro mne opouštět ho teď před jeho koncem. Mám ještě pár chlapů a budou-li mi Valar nakloněni, vydržím až do rána a pošlu pár nepřátel tam, kam patří. Já zůstávám zde."

Pokrčila rameny a v čele jejich doprovodu zamířila k Západní bráně. K místu smrti svého manžela se už neohlédla. Halmir však cítil, že se ještě vrátí.

Thorin č.4/94

Základy Quenya

Lekce 16: Minulý čas

Předchozí lekce Další lekce (lekce 14/15 zatím chybí)

Minulý čas: říká se, že ten, kdo má jednu hodinky, ví vždy, kolik je hodin, ale ten, kdo má dvoje, si nikdy není jist. Před vydáním *Historie Středoemě* a raného materiálu jsme minulý čas znali (-ē, mn.č. -ēr). Nyní si však nejsme jisti. Proč? - Protože anglickým (a tedy i českým) minulým časem se překládá mnoho tvarů.

Některé z nich mohou patřit jiným časům - v angličtině (a češtině) je často nutné vyjádřit minulým časem to, pro co by se v jiných jazycích užilo času odlišného. Víme, že v Quenya existoval nejen čas minulý, ale také perfektní a snad i imperfektní, takže lze předpokládat, že některé z tvarů mohly náležet právě jim. Možná Tolkien tvar minulého času měnil - některé z příkladů pocházejí z básní, v nichž se vyskytují odlišné tvary podst. jmen. A konečně se může jednat i o pravopisné či tiskové chyby - např. sloveso z nářku Níniel před smrtí se v *Silmarillionu* a v *Nedokončených příbězích* (vydání Houghton Mifflin, v českém vydání také) píše jinak. Ale i tak nám ještě stále zůstává mnoho různých tvarů, překládaných minulým časem. To, co následuje, je pouze výsledkem snahy jednoho člověka nějak se v té spleťtí situaci vyznat. Nevím však, zda výsledkem správným.

Minulý čas v "Etymologiích" (*Lost Road*): Přípona j.č. minulého času je **-ne**, přesněji řečeno **-nosové ē**, protože nejde o to, že by se pouze ke slovesnému kmeni přidávalo **-ně**, ale ve styku s nosovkou (**n** nebo **m** - pozn. překl.) dochází k nazalizaci poslední souhlásky kmene. (Koncová samohláska kmene se obvykle vypouští). v "Etymologiích" není uvedeno mn.č., tvoří-li se obdobně jako v jiných časech, je jeho příponou **-nosové ēr**.

Je-li **sloveso** (nebo jeho poslední slabika) tvořeno skupinou **souhláska-samohláska-souhláska** (koncová samohláska se vypouští) a je-li poslední souhláskou m, n, r (a snad i s), přidává se **-ně**.

***ta_m**- "klepat" **ta_mně** "**klepal**" (LR 390)
***tír**- "dívat se" **tír_n** "**díval se**" (LR 394)

Je-li poslední souhláskou **l**, mění se nosovka na **l** a přidává se **-e**.

***vil**- "letět" **villē** "**letěl**" (LR 398)

Je-li poslední souhláskou **c/k, t** (a snad i **g**), mění se na **nc/nk, nt, nq** (nazalizuje se) a přidává se **-ē**.

***ta_k**- "upevnit" **ta_nkē** "**upevnil**" (LR 389)
***ha_t**- "zlomit vedví" **ha_ntē** "**zlomil vedví**" (LR 386)

Je-li poslední souhláskou **p** (a možná i **f**), mění se na **mp, mf** (nazalizuje se) a přibírá **-ē**.

***top**- "pokrývat" **top_p** "**pokrýval**" (LR 394)

Slovesa končící na **-f, -h, -w, -v** nemáme v "Etymologiích" doložena, a proto nevíme, jak by se od nich minulý čas tvořil.

Sestává-li se **sloveso** nebo jeho poslední slabika ze skupiny **souhláska-samohláska-souhláska-souhláska** a je-li koncovou souhláskou **y** (tj. naše **j** - *pozn. překl.*), pak se buď toto **y** vypustí spolu s koncovou samohláskou a uplatní se výše uvedená pravidla, anebo se **y** i koncová samohláska zachovají a přidá se **-ně**.

***far_ya**- "stačit" **far_nē** "**stačil**" (LR 381)

Je-li poslední souhláska nazalizovaná, tj. končí-li kmen **nt** (a pravděpodobně i **nc/nk, nd, ng, nq, mb**), pak se koncová samohláska buď vypouští a přidává se **-ē**, nebo se zachová a připojuje se **-ně**.

***vin_ta** "vadnout" **vin_tē, vin_tanē** "**vadl**" (LR 399)

Pozn.: toto heslo bylo vyškrtáno a nahrazeno heslem **thin-**.

Končí-li kmen souhláskovými skupinami **lt, st, rt** (a snad i jakoukoli jinou souhláskovou skupinou neobsahující nosovku nebo **y**), zůstává koncová samohláska kmene zachována a přidává se **-ně**.

***atal_ta**- "zřítit se" (LR 390) **atal_tanē** "**zřítit se**" (LR 47)

Skládá-li se sloveso ze dvou nebo tří hlásek a začíná-li **samohláskou**, tj. má-li tvar **samohláska-souhláska** nebo **samohláska-souhláska-souhláska**, přičemž se nejedná o nosové souhlásky, platí výše uvedená pravidla.

***ulya**- "lít, proudit" **ullē** "**proudil, lil se**" (nepřechodné)
***ulyanē** "**lil**" (přechodné) (LR 396)
***orta**- "pozvednout" **ortanē** "pozvedla" (R 59)

(Pozn. překl.: Jako přechodná (tranzitivní), označujeme slovesa, která se pojí s předmětem ve 4. pádě, jako nepřechodná (intransitivní) ta, jejichž předmět je v jiném pádě a slovesa bezpředmětová. Některá slovesa mohou být užita oběma způsoby - např. "zhasl světlo" (přech.) a "světlo zhaslo" (nepřech.). Název "přechodné sloveso" pochází z toho, že vazbu sloves + předmět ve 4. pádě lze převést (tj. vazba může "přejít") do trpného rodu, což s vazbou nepřechodného slovesa udělat nelze.)

Obsahuje-li takové sloveso nosovku (nebo nazalizovanou skupinu), pak se buď připojuje **-ně** za koncovou samohláskou kmene, nebo se začáteční samohláska prodlouží, koncová vypustí a přidá se **-ē**.

***onta**- "stvořit, zplodit" **ontanē, ónē** "**zplodil**" (LR 379)
***umu**- "nebýt" **úmē** "**nebyl**" (LR 396)

To jsou pravidelné tvary minulého času v "Etymologiích" (existuje také několik tvarů nepravidelných). V příběhu "The Lost Road", který byl napsán ve stejné době jako

"Etymologie", nebo jen o málo dříve, se ale pro vyjádření minulého času užívá kromě tvarů uvedených v "Etymologiích" i tvarů končících na -ě, -je a -a (tvary na -ě a -je mohou náležet k perfektu, snad i k imperfektu, tvary na -a nejsou vysvětleny). To vedlo k předpokladu, že existují tvary jak na -ě, tak na -je, přičemž nazalizované tvary mají nějaký zvláštní význam. Dva tvary tvořené od kmene ulva- naznačují, že by nosovka mohla být znakem přechodných tvarů: mnohá slovesa, tvořící minulý čas pomocí nosovky, nepochybně přechodná jsou, některá však ne. V "Etymologiích" jsou uváděny i tvary minulého času v "Noldorin" (která odpovídá ranější podobně Sindarin, užívané v *Pánovi Prstenů*, název Sindarin totiž v době, kdy byly psány "Etymologie", ještě neexistoval), v nichž se také vyskytuje nosovka. Existují domněnky, že nosovka byla znakem první osoby (ačkoli se může první osoba z "Etymologií" trochu lišit od první osoby z *Pána Prstenů*, obsahuje vždy -n). Ale na sindarském nápise z brány Morie, jehož jazyk je totožný s Noldorin z "Etymologií", je tvar s nosovkou užit nejen pro první, ale i pro třetí osobu. Tento nápis vyvrací také názor, že ve třetí osobě by mohla nosovka být znakem trpného rodu.

Převážná část "Etymologií" byla napsána před *Pánem Prstenů*. V *Pánovi Prstenů* nacházíme pouze dva doklady minulého času, oba v "Nářku Galadriel": ortanë "pozvedla" a undulávë "zaplavil". První z nich nosovku obsahuje, druhý ne. V Road Goes Ever On (str. 60) se říká, že "ortanë je minulý čas a vyjadřuje události ze vzdálené minulosti... způsob, jak v Quenya vyjádřit to, co by se anglicky řeklo: 'now, V(arda) having lifted up her hands (nyní, poté, co Varda pozdvihla své ruce)...' ". Nikde jinde však nenacházíme ani náznak toho, že by tvar obsahující nosovku označoval vzdálenou minulost. V "Etymologiích" není bohužel žádný doklad minulého času slovesa končícího na -e, který by nám pomohl jako srovnání.

Dříve jsme se domnívali, že minulý čas se tvoří pomocí -ë, v mn.č. pomocí -er. Existují slovesa, která ho tak tvoří, ale mnohem více jich v minulém čase končí na nosové -ë. Nevíme, z čeho tento rozdíl vyplývá. Snad *tuto* záležitost objasní materiál dalších svazků *Historie Středozemě*, je však docela dobře možné, že ji naopak ještě více zamlží. Ke tvoření minulého času lze užívat -e nebo nosové -e a oba tvary budou srozumitelné, v materiálu "Etymologií" se dává přednost tvoření pomocí nosovky.

Doplňující slovník:

Eldamar "Domov Elfů, Elfie"
tál "noha"
wendë "dívka" (wen ve složeninách)
yendë, yen "dcera" (LR 400) (ien ve složeninách)
namárië "sbohem"
quanta "plný"
hilya- "následovat"
núta- "zapadat, ponořit se" (o slunci a měsíci) (LR 376)

Cvičení:

Přeložte do Quenya: Fíriel přišla za úsvitu (*dosl.* za předjitří) k řece. Listy vrby se leskly, voda se třpytila. Slyšela zpěv: labutě pluly po řece, za nimi bílá loď (*dosl.* bílá loď následující - participiem přítomným). Elfové (*dosl.* elfí lid) zpívali na lodi. "Listy jsou zelené," zpívali, "a ptáci zpívají, mnoho dnů zlatě zazáří: k jakému přístavu plujeme? Plujeme za moře do Eldamaru (Elfie), sbohem, Středozemě! Zde opadají listy, slunce a měsíc pohasnou (*dosl.* uvadnou)."

Přeložte do češtiny: "Fíriel! Fíriel!" lindente. "Hlaralyë i yalië? Tula! Kemen-wendë Elda-vanima úquanta ná kíryalma!" Fíriel tullë, tálerya nuntë nénenna. Ú-tulan! Ú-tulan! An enyë ná Kemen yendë!" i kírya vanne, i lírë firnë. Fíriel entullë mareryanna.

Odpovědi ke cvičením Základů Quenya

16. lekce:

Fíriel tullë sírenna tindómessë. Tasarë-lassi ilkaner, nén itane. Hlaralyë lindala (lindië): alqui kírner sírenna, kírya ninquë (fána) hilyala. Eldalië linder (lindaner) kíryaanna. "I lassi nar laiquë", lindentë (lindanentë), "ar aiwi lindar, aureli calanar laurie: londe yanna kíralmë? Pell'Eär Eldamarenna kíralme, Endorë, namárië! Sinomë i lassi lantuvar, ar Anar ar Isil firuvar."

"Fíriel! Fíriel!", zpívali, "Slyšíš (to) volání (*dosl.* svolávání)? Pojď! Elfsky krásná pozemská dívka, naše loď není plná!" Fíriel šla, její noha se ponořila do vody. "Nemohu jít! Nemohu jít! (*dosl.* Nejdů!) Jsem totiž dcera Země!" Loď odplula, píseň utichla. Fíriel se vrátila domů (*dosl.* do svého domu) s pláčem (pláčíc).

Thorin č.4/94

Základy Quenya

Lekce 17: Frekventativum, sloveso "být"

[Předchozí lekce](#) [Další lekce](#) (lekce 18/19 zatím chybí)

Frekventativum je sloveso vyjadřující souvisle trvající nebo opakovaný děj (obvykle se toto označení užívá pouze pro slovesa vyjadřující opakovaný děj - *pozn. překl.*). Angličtina pro frekventativa nemá zvláštní tvary, jejich význam vyjadřuje pomocí "was doing", "did", "does", "used to do" (v češtině se frekventativa tvoří příponou -va-: chodívat, dělávat): "Dlouho jsem padal.", "Odploouvají, odploouvají, odploouvají přes moře." V Quenya existuje pro frekventativa zvláštní tvar, tvořený od pravidelného tvaru slovesa. Všimněte si, že frekventativum je tvar, ne čas: pravděpodobně od něj lze vytvářet časy stejně jako od ostatních sloves (doložena jsou pouze participia přítomná).

Tvar frekventativa se tvoří tím, že se ke slovesu připojí jako předpona jeho počáteční **souhláska a samohláska**, tj. zdvojením první části slovesa. Samohláska předpony je vždy krátká. Přízvuk by měl být na "základní" části slovesa (část za předponou), je-li to pro správnou polohu přízvuku nutné, prodlouží se samohláska "základního slovesa". Jak by se tvořila frekventativa od sloves dvouslabičných, složených a začínajících samohláskou, není známo (nemáme žádné doklady).

sloveso

frekventativum

fir- "umřít, uvadnout" fifíru- "pomalu uvadat" (M 223)
sil- "svítit (bíle)" sisíla- "svítit" (M 223)

Man tiruva fána kirya...rámar sisílala, kále fifirula?

"Kdo si všimne bílé lodi ... svítících křídel, pomalu mizejícího světla?"
(M 214-5, 222)

Sloveso "být": Situace je značně nejasná. Uvádíme přehled všech známých tvarů.

ANA- (srovnej NÁ) "být, existovat"
(přidáno) anwa "skutečný, pravdivý, opravdový." (LR 348) ("Etymologie")

NÁ (srovnej ANA) "být" - kmen slovesa "být" v Q. - srovnej nat věc"
(LR 374) ("Etymologie")

ná "je" (R 59) nar "jsou" (Nářek Galadriel)

nai "snad, asi, možná" (R 59), "kéž" (UT 317, č.340)
(Nářek, Cirionova přísaha)

falastanéro "zvučel příbojem (dosl. byl zvučný příbojem)"
(M 220-1) ("Poslední loď", první verze)

UMU- "záporný kmen...umin "nejsem", min.č. úme.
Q předpona ú (ugu nebo gu) ne, ne-..." (LR 396)

aen (Sindarin). "?být" ("Epilog" Pána Prstenů, Sauron Defeated 129)

Eä "Je", "Budiž" (278) eä "je" (UT 317, č.340) (Přísaha)

Man-ie "Co to je?" (LR 59) ("The Lost Road")

ye "je" úye "není" (LR 72) ("The Lost Road")

yéva "bude (3. os. j.č.) úva "nebude (3. os. j.č.) (LR 72)
(("The Lost Road")

Zdá se, že jsou dvě skupiny slov znamenajících "být" - tvary začínající n a tvary začínající y nebo samohláskou. Sloveso "být" je tedy buď velmi nepravidelné nebo...mohla by snad Quenya mít dvě slova pro "být", jako jsou ve španělštině ser a estar? O Tolkienovi se vědělo, že španělštinu obdivuje. Z kontextu se zdá, že ea je absolutní, ná relativnější, i když pro tvary na y to tak docela neplatí. Ná i ea se vyskytují jak v Pánovi Prstenů, tak v pozdějších spisech, "Etymologie" pocházejí převážně z doby před Pánem Prstenů, néro (pokud opravdu znamená "byl") je z rané nedatované básně. UMU-, jedná-li se o sloveso příbuzné s "být" a ne pouze o negaci v podobě slovesa, by mohlo patřit do skupiny tvarů na n. Všechny tvary na ie a y pocházejí z textu příběhu "The Lost Road", napsaného ve téže době jako "Etymologie nebo jen o málo dříve. Tvary na n mohou souviset a ANA-, NÁ-, ale co jsou zač tvary na y nebo samohlásku? Očekávali bychom, že mají nějaký společný základ. E, i a y mohou etymologicky souviset (esta a vesta znamenají "první", vondo a ion "syn"). Ať už je však jejich původ jakýkoli, Tolkien o něm nic neříká. Představují snad tvary na ye Tolkienovu koncepci jazyka z jedné doby a tvary na na koncepci z doby jiné? Nevíme. Ve vypořádaném "Epilogu" k *Pánovi Prstenů* (nakonec otištěném v *Sauron Defeated*) je i sindarské spojení sennui Panthael estathar aen, přeložené "ten, který bude nazýván Panthael". Znamená-li aen "být", přibývá nám další tvar, který by mohl náležet do obou skupin. Jedná se o chybějící spojovací článek? V každém případě to ale situaci neobjasňuje.

Nepomůže to také příliš těm, kdo se snaží jazyk používat. Ze zoufalství byly dotvořeny tvary *né, mn.č. *ner pro "byl, byli" a *núva, mn.č. *nuvar pro "bude, budou", které však nejsou nijak doloženy. Nevíme také, jak by vypadal minulý čas od ye.

Tím končí výklad gramatiky Quenya, v následujících lekcích se budeme zabývat jmény, složenými slovy, etymologií a tengwar.

Doplňující slovník:

helkë "led"
mardë "sín, sál"
rondo "jeskyně" (rond (S) "klenutá střecha nebo síň či místnost takto zastřešená", také nebeská klenba)
toi "ostrov (vystupující strmě z moře nebo řeky)"
Ungoliantë (S Ungoliant) "Ta, která tká temnotu"(LR 453)
ungwë "pavučina" (III 375) "temnota" (LR 396)
quellë "uvadání"
***mak-** "bojovat (s mečem): prudce rozrážet"

Cvičení:

Přeložte do Quenya: Earendil plující (*frekv.*), plující (f) po moři. Jednou (*dosl.* nyní) k severním zemím, podruhé (*dosl.* nyní) k jihu. (Na jihu Námořník bojoval s Ungoliant (akuzativem) v její černé pavučině.) Ostrovy, země půvabné a temné. Pod zářícími hvězdami (f), Earendil plující (f), věčné plující (f).

Odpovědi ke cvičením Základů Quenya

lekce 17:

Cicírala, cicírala, Eärendil eärenna. Sí formen-marinnar, sí hyarmenna. (Hyarmenessë i Kiryamo mankë Ungoliantë morn'ungweryassen.) Toli, nórier vanimë ar lómië. Nu eleni sisíalala, Eärendil cicírala, vorcicírala.

Dny se krátí, studený vítr hučí. Listy opadaly ze stromů. Na zemi leží bílý sníh. Led pokrývá řeky. Elfové, lidé a trpaslíci přebývají (zůstávají) ve svých síních. v klenutých místnostech a jeskyních (síních) svítí rudý plamen, lidé zpívají. Kéž spatříš krásný nový rok.

Thorin č.4/94

Sedmidenní týden

Pevný bod ve vývoji pozemské civilizace?

Petr Strossa

1. Co nám zanechali elfové

Zalistujeme-li Dodatkem D k *Pánu prstenů*, vidíme, že elfové i ve Středozemi (tedy nejen v Amanu, kde snad čas vůbec plynul trochu jinak) používali mimo jiné šestidenní týden (*enquie*), jehož dny byly zasvěceny tomu, čeho si Hvězdný lid velmi vážil, a to v tomto pořadí:

<i>quenya</i>	<i>sindarin</i>	český překlad
<i>elenya</i>	<i>orgilion</i>	<i>den hvězd</i>
<i>anarya</i>	<i>oranor</i>	<i>den slunce</i>
<i>isilya</i>	<i>orithil</i>	<i>den měsíce</i>
<i>aldúya</i>	<i>orgaladh</i>	<i>den Dvou stromů</i>
<i>menelya</i>	<i>ormenel</i>	<i>den nebes</i>
<i>valanya</i>	<i>orbelain</i>	<i>den Valar</i>

(Ještě se připomíná, že poslední den v tomto týdnu byl "hlavním dnem" - tedy svátkem.) Númenorejci, kteří toto schéma převzali od Eldar, si "přáli mít sedmý den" (!), a protože "byli velcí námořníci, vložili za den nebes" (nepochybně proto, aby den Valar jako svátek zůstal na konci) den zasvěcený moři. Kromě toho změnili den Dvou stromů na den Stromu, protože jen potomek Bílého stromu, Nimloth, stále rostl v Númenoru. Pokud nyní provedeme rovnou posun, který JRRT provedl až s hobitími překlady, a začneme dnem měsíce jako pondělkem (Monday, Montag, lundí, dies Lunae), dostáváme posloupnost:

<i>quenya</i>	<i>sindarin</i>	český překlad
<i>(Po) isilya</i>	<i>orithil</i>	<i>den měsíce</i>
<i>(Út) aldea</i>	<i>orgaladh</i>	<i>den Stromu</i>
<i>(St) menelya</i>	<i>ormenel</i>	<i>den nebes</i>
<i>(Čt) earenya</i>	<i>oraearon</i>	<i>den moře</i>
<i>(Pá) valanya</i>	<i>orbelain</i>	<i>den Valar</i>
<i>(So) elenya</i>	<i>orgilion</i>	<i>den hvězd</i>
<i>(Ne) anarya</i>	<i>oranor</i>	<i>den slunce</i>

V originále zmíněného Dodatku D je samozřejmě také naznačeno, jak transformací hobitích překladů původních jmen dní do "angloidní" podoby získáme jedno z možných vysvětlení původu jejich dnešních anglických jmen:

původní jm.	krajové jm.	novoangl. jm.
<i>den měsíce</i>	<i>Monday</i> ¹	<i>Monday</i>
<i>den Stromu</i>	<i>Trewsday</i> ²	<i>Tuesday</i>
<i>den nebes</i>	<i>He(ve)nsday</i> ³	<i>Wednesday</i>
<i>den moře</i>	<i>Mersday</i> ⁴	<i>Thursday</i>
<i>den Valar</i>	<i>Highday</i> ⁵	<i>Friday</i>
<i>den hvězd</i>	<i>Sterday</i> ⁶	<i>Saturday</i>
<i>den slunce</i>	<i>Sunday</i> ⁷	<i>Sunday</i>

Možná by někoho v této souvislosti mohlo zajímat (stejně jako to už párkrát zaujalo mne), jak to vlastně je se ctěním sedmidenního týdne v různých starých kulturách této planety - ať už Eldar při předávání této hodnoty lidem v různých končinách sehráli jakoukoli úlohu...

2. Proč sedm dní?

Podle encyklopedie antiky [LS] se sedmidenní týden objevil poprvé v Babylónu, ale odedávna existovala místa, kde se čas měřil jinak. Např. "v mnoha řeckých městech byl měsíc rozdělen na tři dekády. U Římanů byl pak zaveden rytmus osmidenní, neboť každého devátého dne se konal trh (*poznámka mé maličkosti jako redaktora*). Nicméně ani v tomto, ani v onom rozdělení nebyl žádný pevně stanovený den klidu. Den odpočinku převzalo křesťanství zároveň se sedmidenním týdnem od Židů." [LS] Starí Mayové používali k určení dne kombinaci paralelně běžícího *třináctidenního* (!) cyklu, přičemž dny toho dvacetidenního (!) měly jména, v třináctidenním se jen číslovalo [Se] [Th]. Stejný systém používali i Aztékové [Va]. V souvislosti s žádnou historickou lidskou civilizací jsem zatím nenarazil na šestidenní týden - nepočítám-li japonský horoskopický cyklus rokujů, který se používá prakticky výhradně k určení šťastných a nešťastných dní pro určité činnosti, a navíc neběží zcela nezávisle přes hranice měsíců [Ja].

Selešnikov [Se] uvádí jeden zajímavý možný důvod obliby sedmidenního týdne u starých Babylóňanů. Ze svého 29 a půl denního oběhu kolem Země je Měsíc právě asi půldruhého dne neviditelný; zbývá 28 dní, kdy se nám ukazuje na obloze ve své první, druhé, třetí a čtvrté čtvrti - a to jsou právě čtyři sedmidenní týdny...

3. Planety a bohové

Starí Babylóňané, pokládání také za původce pojmenování 7 dní ve většině jazyků, dospěli sami k tomuto pojmenování docela kuriózním způsobem. Číslo 7, které obecně velmi uctívali, vyjadřovalo mimo jiné počet "obíhajících hvězd" (planet) tehdy známých astronomům. Byly to: Saturn, Jupiter, Mars, Slunce, Venuše, Merkur, Měsíc. V tomto pořadí byly hvězdy považovány za ochránce po sobě jdoucích hodin (kterých již tehdy bylo 24 za den a noc), a to počínaje 1. hodinou dne, kterému dnes říkáme sobota. (Uvedené kanonické pořadí planet na první pohled nepůsobí příliš jasně. Když si ovšem všimneme, že postupuje zvnějšíku Sluneční soustavy dovnitř, přičemž Slunce je na místě, kde by měla být Země, ale Měsíc až na konci, a když se na to podíváme z hlediska geocentrické astronomie, můžeme dojít k závěru, že nebeská tělesa jsou zřejmě seřazena podle klesající "periody oběhu kolem Země".) Protože čísla 7 (počet planet) a 24 (počet hodin) nemají společného dělitele, první hodina každého dne je pod ochranou jiné "hvězdy". Když "hvězdě první hodiny" zasvětíme den jako celek, máme týden tak, jak ho znali starí Babylóňané, a po nich Římané:

latinský název	"hvězda"
<i>(Po) dies Lunae</i>	<i>Měsíc</i>
<i>(Út) dies Martis</i>	<i>Mars</i>
<i>(St) dies Mercurii</i>	<i>Merkur</i>
<i>(Čt) dies Iovis</i>	<i>Jupiter</i>
<i>(Pá) dies Veneris</i>	<i>Venuše</i>
<i>(So) dies Saturni</i>	<i>Saturn</i>
<i>(Ne) dies Solis</i>	<i>Slunce</i>

Z tohoto starobylého latinského schématu vycházejí dodnes jména dní v týdnu ve všech románských jazycích (italštině, francouzštině, španělštině atd.), dokonce i v rumunštině, která se po staletí vyvíjela dost izolovaně uprostřed řecko-slovanské pravoslavné kulturní oblasti). Jediná změna nastala ve jménech soboty a neděle, které se v

Festánské latíně nazývají sabbatum nebo sabbata (podle hebrejského starozákonního dne klidu) a (dies) dominica (den Páně). Úplně podle římského vzoru mají dny týdne dodnes pojmenované velšané: Dydd Llun, Dydd Mawrth, Dydd Mercher, Dydd Iau, Dydd Gwener, Dydd Sadwrn, Dydd Sul [Rh]. Ze starých latinských jmen dní ovšem většina neoznačuje jenom nebeská tělesa, ale zároveň bohy, kteří byli s nimi spojováni. Když se s tímto systémem poprvé setkali Germáni, připadali jim zřejmě bohové pochopitelnější než planety. Starogermánští bohové byli již v té době příležitostně ztotožňováni s římskými (jak bylo obecně zvykem při kontaktech antických kultur), v tomto případě ovšem poněkud zvláštními způsoby, často na základě atributů, které dnes buď považujeme za podružné, nebo vůbec nedokážeme najít. Tak se stalo, že za protějšek Marta, římského boha války, byl ze záhadných důvodů považován severský Týr, nejstarší z Asů (snad proto, že i Mars byl jedním z nejstarších italských bohů?), a za protějšek Merkura byl považován Odin (protože oba byli mimo jiné průvodci mrtvých [Br], ale snad i proto, že oba byli v jistém smyslu bohy lživosti, a to je oba spojovalo s obchodníky). Jupiterovi jako vládci hromu přirozeně odpovídal Thor, a Venuši Freya - vládkyně plodnosti a vlastně nejnámější severská bohyně. Nejvíce problémů měli zřejmě Germáni se Saturnem, proto většina z nich jeho jméno v názvu soboty vůbec nepřekládala. Dnešní anglická jména dní v týdnu přesně odpovídají původním latinským ve smyslu zde naznačeném:

latinsky	anglicky
(Po) dies Lunae	Monday
(Út) dies Martis	Tuesday ⁸
(St) dies Mercurii	Wednesday ⁹
(Čt) dies Iovis	Thursday ¹⁰
(Pá) dies Veneris	Friday ¹¹
(So) dies Saturni	Saturday
(Ne) dies Solis	Sunday

Podle stejného schématu, jen s drobnými odchylkami, pojmenovávají dny v týdnu skoro všichni Germáni. V Německu se středa nazývá Mittwoch (střed týdne) následkem střetu mezi křesťanstvím a v jisté době ještě příliš živou vzpomínkou na kult boha Wotana (Odina); mimochodem to také ukazuje, že tam, kde toto pojmenování vzniklo, chápali jako začátek týdne neděli (jinak by středa nebyla uprostřed). Německé slovo Samstag pro sobotu pochází z latinského sabbatum; dolnoněmecky se ale říká saterdag a holandsky zaterdag, tedy podle stejného vzoru jako anglicky [We]. Skandinávské jazyky vymyslely pro sobotu ještě jiné jméno: švédsky lördag, dánsky lordag, islandsky laugardagur. Z čeho toto jméno pochází, nevím. Podle stejných sedmi nebeských těles, ve stejném pořadí, jako u Babylóňanů a Římanů, se označují dny v týdnu i v některých dnešních asijských jazycích, např. v hindštině [Se]...

4. Síla křesťanství (nebo jeho slabost?)

Uniformní nenápadnost slovanských názvů dní v týdnu (sobota je termín biblický, neděle je den, kdy se slaví, a tudíž nedělá, a všechny ostatní dny se jmenují podle svého místa v posloupnosti) působí dojmem, že všichni Slované přijali sedmidenní týden až spolu s křesťanstvím, jehož představitelé rozhodně neměli zájem, aby v kalendáři zůstávala jména, která někde ještě připomínala pohanské obřady [LS]. Ostatně i samo slovo týden svědčí o dost pozdním přijetí do života - protože jeho etymologie je zcela průhledná: určení x týdnů naznačuje, že se za tu dobu x-krát vrátil týž den. Např. anglické slovo week, německé Woche atd. jsou mnohem starobylější: vidí se, že vycházejí z nějakého pragermánského základu, ale o původu tohoto základu lze jen hádat; snad původně znamenal střídání [We]. Všeslovanská posloupnost "úterý - středa - čtvrtek" navíc (to jen tak na okraj) jeví totální schizofrenii ohledně otázky, kterým dnem týden začíná: podle pozice středy jako středu by to měla být neděle (viz už výše), ale podle úterka (druhého dne), čtvrtek a pátku je to pondělí. Velmi podobně jako u Slovanů vypadá situace v novořečtině [ČN] - většina dní se nazývá podle pořadí (ovšem počítaného důsledně od neděle). Zajímavé je, že také Islandané, na rozdíl od většiny Germánů, nazývají dnes úterý, středu, čtvrtek a pátek jmény, která v překladu znamenají třetí, prostřední, pátý a postní den [GI]. Zřejmě byla v islandštině v době přijetí křesťanství jména všech starých germánských bohů příliš živá...

5. "Záhada" z Dálného Východu

Celá léta jsem nevěděl, co všechno vlastně mám doma - než jsem jednoho dne při náhodném listování japonským slovníkem [Kr] zjistil, že je v něm taky tabulka dní v týdnu! A ejhle, ta slova byla v čínských znacích, ne moc dlouhá - vůbec to tedy nevypadalo, že by se do japonštiny dostala někdy nedávno. A tak jsem se pustil do hledání v druhém japonském slovníku [Ks], co že vlastně ty znaky původně znamenají. (Tu práci jsem si mohl odpustit: v jiné knize [Ja] bych to byl našel rovnou česky. Ale tak už to bývá. A teď se s vámi zato můžu podělit o docela pěkně ucelenou řádku dalších "objevů".) Když jsem si to ujasnil v japonštině, byl jsem celý nesvůj, jestli tytéž znaky označují dny v týdnu i čínsky. (To by totiž znamenalo, že asi jde o dost starý úzus.) Závěr: ano i ne [DC] [Úv]. (!) No a protože jsem měl po ruce ještě jeden slovník česko-korejský [Pu], proběhl jsem názvy dní i tam. Takže už vás nebudu napínat a prozradím, co jsem se dočetl. Nejprve musím říci, že čínština zná dva termíny pro týden [Úv]. Běžnější z nich, sing-čchi (), by se dal volně přeložit jako "hvězdná perioda". Druhý, li-paj (), kdyby se interpretoval po jednotlivých znacích, dá něco jako "obřadně se klanět" (!). Bude to asi dost staré slovo, když jeho význam je tak vzdálený od významu jeho složek. Ani jedno z těchto čínských slov však zřejmě není tak staré, aby se vyskytovalo ve stejném významu v japonštině [Ks]. (Hlavní vlny přebírání čínských slov do japonštiny se datují mezi 6. a 9. stoletím [Ja] [Ki].) Japonci nazývají týden šú () nebo šúkan (), což vlastně znamená cyklus [Ku] [Ks]. V čínštině dnes tyto znaky mají úplně jiný význam [Úv]. V čínštině, korejštině i japonštině existuje zato jeden společný termín pro den v týdnu: píse se (), čte se jao-ž', resp. joi, resp. jōbi. (Kusá poznámka k etymologii tohoto slova: druhý ze znaků označuje odpradáva slunce nebo den; první dnes už nemá žádný běžně užívaný samostatný význam.) Pro každý konkrétní den se před tyto dva znaky umísťuje třetí, se čtením a významem podle následující tabulky:

čtení:	znak	čin.	kor.	jap.	význam
(Po)	月	jüe	wor-	gecu	měsíc (Měsíc)
(Út)	火	chuo	hwa	ka	ohně
(St)	水	šuej	su	sui	voda
(Čt)	木	mu	mog-	moku	dřevo
(Pá)	金	t'in	kym	kin	zlato, kov
(So)	土	t'chu	t'cho	do	země (půda)
(Ne)	日	ž'	ir-	niči	slunce (Slunce)

Tedy den měsíce, den ohně, den vody, den dřeva, den kovu, den země, den slunce [Ja]! Vida - kromě slunce a měsíce tu máme i vodu (čili moře?) a dřevo (čili strom? - znak připomíná strom ještě dnes), i když v jiném pořadí než u elfů... Oheň, voda, dřevo, kov a hlína je podle nejstarších čínských učení pět základních prvků světa [Bö]. Po pravdě řečeno, Číňané dnes tento systém asi příliš nepoužívají: v mé učebnici [Úv] jsou jen názvy podle pořadí (Velká Revoluce samozřejmě taky potřebovala, aby lidé jistá slova zapomněli)... Ve starším slovníku [DC] se však některá z těch starých jmen najdou. Ovšem hlavní překvapení nakonec. Kdyby vás někdy zajímalo, jak se čínsky nebo japonsky nazývají "staré známé" planety, ušetřím vám práci se slovníky [DC] [Ks]: Merkur je "hvězda vody" (šuej-sing, suisei), Venuše je "hvězda kovu", Mars je "hvězda ohně", Jupiter je "hvězda dřeva", Saturn je "hvězda země" (čínské a japonské znění si už v této chvíli umíte sestavit sami)... Když to promítneme do týdne - jsme zpátky v Babylónu. A co tedy zůstává "záhadou"? Za prvé: nevím, kdy a odkud se takto pojatý týden dostal do staré Číny. Nejspíš z Indie v době, kdy odtamtud přicházely i jiné věci (např. buddhismus). Každopádně musí sedmidenní týden existovat v Číně dost dlouho, když odtamtud přešel ve stejné podobě do Koreje i do Japonska. Teoreticky by se nabízela i verze, že to celé vymysleli Číňané a už kdysi pravdovězci na západ (do Indie, do Japonska, a tam se inspirovali Babylóňané). Tento postup se ale zdá být vyloučen tím, že starí Číňané nepoužívali 24 hodin - a pořadí planet v týdnu, jak jsme si ukázali výše, je dáno právě zbytkem 3 při překrývání sedmiprvkového a čtyřiadvacetiprvkového cyklu. Starým Číňanům, kteří dělili den s nocí na 12 dvouhodin, by vycházel zbytek 5 a pořadí Saturn - Merkur - Slunce - Jupiter - Měsíc - Venuše - Mars! (Anebo Měsíc - Jupiter - Slunce - Merkur - Saturn - Mars - Venuše, kdyby přiřazovali planety k hodinám v obráceném pořadí.) Pokud ovšem Číňané znají sedmidenní týden tak dlouho, jak to vypadá, je tu druhá "záhada": proč se o něm nezmiňují knihy popisující život staré Číny. Naopak se zdá, že starí Číňané považovali za důležitější prvek kalendáře dekádu. Snad by to mohlo znamenat, že sedmidenní týden právě jako prvek spojovaný s buddhismem nemohl naplno ovládnout staročínskou kulturu. Ale to už jsou opravdu jen takové volné asociace...

Literatura:

[Bö] BÖTTGER, W.: Kultura ve staré Číně. Praha, Panorama 1984.
 [Br] BRONDSTED, J.: Vikingové. Praha, Orbis 1967.
 [ČN] Česko-novořecká konverzace. Praha, SPN 1988.
 [DC] Deutsch-Chinesisches Standart-Handwörterbuch. Peking 1953?
 [GI] GLENDENING, P.J.T.: Icelandic. A complete course for beginners and students. 8th impression. New York, David McKay - Hodder and Stoughton 1981.
 [Ja] JANOŠ, J.: 99 zajímavostí z Japonska. 2. vyd. Praha, Albatros 1986.
 [Ki] KIM, S.F.: Fonetický slovar' kitajských ijeroglifov. Moskva, Nauka 1983.
 [Kr] Kratki japonsko-russkij slovar'. Moskva, Russkij jazyk 1980.
 [Ks] Kratki japonsko-russkij slovar' ijeroglifov. Moskva, Russkij jazyk 1990.
 [Ku] KROUSKÝ, I.: Učebnice japonštiny. 2. vyd. Praha, SPN 1974.
 [LS] LÖWE, G. - STOLL, H.A.: Antika - ABC. Praha, Orbis 1974.
 [Pu] PULTR, A.: Příruční slovník česko-korejský. Praha, Naklad. ČSAV 1954.
 [Rh] RHYS JONES, T.J.: Living Welsh. A complete working course. New York, David McKay - Hodder and Stoughton 1977.
 [Se] SELEŠNIKOV, S.I.: Wieviel Monde hat ein Jahr? Kleine Kalenderkunde. Moskva, Mir - Leipzig, Urania 1981. (Orig. Istorija kalendarja i chronologija. Moskva, Nauka 1977.)
 [Th] THOMPSON, J.E.S.: Sláva a pád starých Mayů. Praha, Mladá fronta 1971.

[Úv] Úvod do hovorové čínštiny. Praha, SPN 1967.

[Va] VAILLANT, G.C.: Aztékové. Praha, Orbis 1974.

[We] WEEKLEY, E.: An Etymological Dictionary of Modern English. New York, Dover Publications.

[Wr] WRIGHT, J.: Old English Grammar. Oxford University Press 1925.

Poznámky k tabulce [We]:

1. angl. moon = měsíc, anglosasky móna
2. angl. tree = strom, anglosasky tréow, souvisí zjevně i se slovanským dřevo a řeckým drýs (dřevo, strom, dub)
3. angl. heaven = nebe
4. angl. (krajově) mere = jezero, souvisí s latinským mare a naším moře
5. angl. high = vysoký - alternativní quenijský název byl tárion (den Vysokých)
6. angl. star = hvězda, anglosasky steorra
7. angl. sun = slunce

Poznámky k tabulce [We] [Wr]:

8. anglosasky Tíwesdag, den Tíwův neboli Týrův
9. anglosasky Wódnedag, den Wodenův neboli Odínův
10. anglosasky Thunresdag, den Thunorův neboli Thorův, nebo prostě den hromu
11. anglosasky Frígedag, den Frígin neboli Freyjin

Thorin č.4/94

Keltové

Martina Brychová

(dokončení)

Mytologie

Cykly irské mytologie:

1. *tzv. mytologický,*
2. *ulsterský,*
3. *cyklus pověstí o Finnovi (či Ossianovi),*
4. *královské pověsti,*
5. *pověsti o námořských plavbách,*
6. *dobrodružné pověsti,*
7. *cyklus pověstí o zjeveních.*

Irové často mytologizovali svoji historii a zeměpis; nejnázornějším dokladem toho jsou sbírky: *Dinnschenchas* (Tradice měst), *Cóir Amman* (Používání jmen) a *Lebor Gabala* (Kniha výbojů).

Mytické prameny velšské literatury jsou známy jen částečně. To, co je známo, má mnoho společných rysů s irskými mýty, např. Lug se jmenuje ve Walesu Lleu Llanu Gifesa a je hrdinou velšské sbírky povídek Mabinogion, která je doslova pokladem světové literatury. *Mabinogion* je také hlavním pramenem pověstí o Artušovi, který se však v mnohém odlišuje od laskavého panovníka, jak jej známe z jiných pramenů. Keltská mytologie má mnoho společných rysů s mytologií germánskou a dokonce (patrně pod středověkým vlivem) s českými pohádkami (Zlatovláska).

Padělky

Období 18. a 19. století, kdy byl svět zachvácen vlnou romantismu a kdy vznikaly literární padělky mající podpořit identitu národa, se nedotklo pouze slovanského světa (viz Rukopisy), ale také světa galského. Neznámějšími plody této činnosti jsou epické básně skotského básníka I. MacPhersona z let 1760-1763, o nichž autor předstíral, že je přeložil z keltských originálů Ossiana, bohatýra ze 3. století. Podobná díla se objevovala ještě na konci minulého století, jako protiklad k válečnému germánství či anglickému imperialismu, či díla líčící odpor druidů proti křesťanství anebo boje s Franky. Ve skutečnosti se jednalo o dílo Hersarta de la Villemarque, vydané r. 1839.

Doporučená literatura:

z tučně psaných titulů bylo čerpáno v otištěném pojednání

I. Filip: Keltové ve střední Evropě (Praha 1956)
I. Filip: Pravěké Československo (Praha 1948)
I. Filip: Keltská společnost v době Laténské (Archeolog. rozhledy V - 1953)
I. Filip: Keltská civilizace a její dědictví (ČAV, Praha 1960)
Caesar : Válečné paměti - O válce galské (Praha 1972)
Tacitus: Letopisy
Plinius starší: Kapitoly o přírodě
J. Dobiáš: Dějepisectví starověké (Praha 1948)
J. Dobiáš: Dějiny čs. území před vystoupením Slovanů (Praha 1964)
J.S. Fraser: Zlatá ratolest (Praha 1977)
G. Herm: Kelti (Bratislava 1985)
V. Hulpach: Ossianův návrat, keltské mýty a báje (Praha 1985)
Lutterer, Majtán, Srámek: Mabinogi, keltské pověsti (Praha 1956)
Malinová: Vzpomínky na minulost (Ostrava 1982)
Mauduit: Keltové (Praha 1979)
Palivec: Pověsti Zlatého koně (Praha 1964)
Palivec: Křivoklátské pověsti (Praha 1971)
Palivec: Bójské pověsti (Praha 1976)
Böhm: Kronika objevného věku (Praha 1941)
Böhm: Naše nejstarší města (Praha 1946)
Sklenář: Učenci a pohané (Praha 1974)
Sklenář: Objevitelé Zlatého věku
Sklenář: Slepé uličky archeologie (Praha 1977)
Šimek: Velké Germania a Klaudia Ptolemalia
Šimek: Keltové a Germáni v našich zemích
kolktiv: Mytologie světa (Bratislava 1973) - část Kelti: Zoltán Mády

Keltská hudba:

Stivel Alan (koncert minulý podzim)
Celtic Ray

další, které je možno považovat za keltské
Sid Barret
Enya
Jefferson Airplane (Crown of Creamons, 1968)

Thorin č.4/94

Llud & Llewelys

Velký král Británie Beli zemřel a zanechal po sobě čtyři syny, z nichž Lludd, následník trůnu, se ujal moudré vlády nad zemí. Přestavěl celý Londýn, posílil městské zdi, vylepšil staré a vztyčil nové strážní věže a přiměl lid ve městě stavět si domy lepší, než stály kdekoli jinde. Měl své sídelní místo rád a vzpomínka na jeho zásluhy dodnes v názvu zaznívá - je jen zkomolením a rozšířením jména 'Lludd'.

Nejraději ze všech svých bratrů měl Lludd Llewelyse, se kterým si byli velmi blízcí a který byl jeho důvěrníkem. A tak, když vešlo ve známost, že po právě zemřelém francouzském králi zůstala pouze dědička a Llewelys začal přemítat, zda by svolila ke sňatku, pouvažovali oba bratři o vhodnosti takového spojení a nakonec se rozhodli, že by bylo ku prospěchu celé Británie. Lludd se rozhodl svého bratra podpořit a dal mu k dispozici výstavní námořní flotilu, která s Llewelysem na palubě vlajkové lodi vbrzku vyplula směrem ku Francii. Výprava byla úspěšná; francouzský dvůr bez okolků princezně doporučil nabídku přijmout a ukázalo se, že to byl vskutku dobrý tah - Llewelys, provázen radami svého bratra, se brzy stal moudrým a rozhodným panovníkem. Tak bratři vládli Británii a Francii.

O několik let později padly na Lluddovo království tři veliké pohromy, s nimiž si Britové nevěděli rady. První ranou byl příchod národa Koroniadských, kteří byli obdařeni magickou schopností slyšet cokoliiv, co bylo řečeno po celém ostrově, ať to bylo na místě vysokém či nízkém, tmavém či světlém. To je neodpustitelně zvýhodňovalo ve všech oblastech života. A nebylo proti nim žádné obrany, neboť jakmile jen hovor sklouzl k nějakému takovému tématu, ihned ho slyšeli, i kdyby byl šeptán na dně hluboké propasti či vysoko na vrcholku hory. Navíc se Koroniadským podařilo podlomit ekonomiku celého ostrova pomocí jejich měny, kterou bylo sice možno měnit za mince, ale pokud byla uložena či uschována, proměnila se v houby.

Druhým neštěstím, které přicházelo jednou do roka a přivádělo lid k šílenství, byl nepopsatelný řev, jenž se ozýval celou zemí vždy v noci před Beltaině, v předvečer prvního máje. Kdokoliv slyšel tento příšerný jek, propadl strachu a zmatku, kterému někteří dokonce podlehli. Stateční muži se ukrývali v domech, ženy z toho byly nemocné a děti se z té hrůzy, která trápila i zvířata a rvala listí ze stromů, nikdy docela nevzpamatovaly.

Pohroma číslo tři se úzce dotýkala samotného krále Lludda. Sklepníci a hostinští v jeho dvorcích a klášterech, dokonce i ti v Londýně, nacházeli každé ráno svoje spíže a sklepy prázdné - bez ohledu na to, jak pečlivě se je snažili v noci hlídat.

Neštěstí nabývala na síle a nakonec nebylo v království člověka, který by jich zůstal ušetřen. Občané se tedy obrátili o radu a pomoc ve svých trápeních ke králi Lluddovi. A on, ačkoliv se starostlivě snažil, seč mohl, si nevěděl rady. Nakonec někdo z královských rádců navrhl obrátit se na králova bratra Llewelyse, který by mohl tyto smutné záležitosti pomoci rozřešit. Lludd ihned, ačkoliv tajně, vypravil loď do Francie. Llewelys dostal zprávu, že jeho bratr byl spatřen, jak se po moři blíží ke Francii a správně předvídaje, proč tak činí, se mu vydal vstříc. Uprostřed Kanálu oba odpoutali vlajkové lodi od velkých flotil a pluli se setkat a pozdravit. Llewelys prozradil Lluddovi, že uhádl důvod jeho návštěvy. Pak si však oba uvědomili, že vítr zanese slova jejich rozmluvy zpět ke Koroniadským a Llewelys navrhl způsob, jak si promluvit bez toho, aby byli odposloucháváni. Kázal vyrobit velkou bronzovou trumpetu ve tvaru dlouhého loveckého rohu, skrze kterou mohli hovořit. Naneštěstí však cokoliiv bylo do trumpety řečeno, dostávalo se ven druhým koncem jako urážky a ostouzení.

Llewelys brzy přišel na to, že v dlouhé troubě sídlí zlý duch a nařídil svým sluhům, aby ji prolili vínem a tím ho vyplavili. V následující rozmluvě pak vysvětlil Llewelys Lluddovi, jak se zbavit všeslyšících Koroniádů. Dal mu velkou zásobu zvláštního druhu brouků, který se v Británii nevyskytoval, a poradil mu, aby si jich část schoval, kdyby je snad potřeboval ještě později. Zbytek měl Lludd rozetřít a smíchat s vodou na kaši. Pak už postačí po návratu domů svolat všechny lid a rozsypat na něj onu podivnou hmyzí směs. Lluddovým lidem neublíží, ale Koroniadští zemřou na otravu.

Poté Lludd objasnil svůj druhý problém, předprvomájový řev.

"To působí drak," řekl Llewelys do trouby, "jenž je napaden jiným drakem, který si dělá zálusky na tvou zemi. Váš drak útoku každoročně odolá, ale strašně přitom řve. No, co tedy s tím. Až se vrátíš, povolej matematiky a nech přesně vyměřit celý ostrov od pobřeží k pobřeží, až ke čtyřem nejvzdálenějším bodům, a pak na místě, které je přesně ve středu, vykopej hlubokou jámu se svažujícími se stěnami. Na dno postav velký kotel tvé nejlepší medoviny a přikryj ho plachtou z nejjemnějšího hedvábí. Nesvěť to nikomu jinému - sám o půlnoci před prvním májem stůj na stráží a čekej, co se bude dít. Dívej se pozorně. Bojující draky nakonec vysílí dlouhý zápas a až únavou padnou přímo dolů do díry na medovinu překrytou hedvábím, promění se v tom okamžiku v párek prasátek. Začnou se topit, zamotáni do hedvábné plachty, a žízeň je přiměje vypít hitavě každičkou kapku. Jediné, co pak zbývá udělat, je zavázat cípy hedvábí na uzel a celý balík pohřbit někde v nejbezpečnější pevnosti, jakou ve svém království máš."

Lludd zavolal do trubky: "A co to třetí neštěstí, naše mizející zásoby?"

"To je ze všeho nejsnazší," volal Llewelys zpátky. "To čaroděj krade každou noc tvoje jídlo! Při večeři sesílá kouzla a když všichni usnete, loupí potravu."

"Ale jak mu to můžeme zarazit?"

"No zůstat vzhůru!" křikl Llewelys. "Nesmíš podlehnout kouzlu. Poruč si přinést velkou kád' plnou studené vody, postav ji vedle sebe a jakmile budeš ospalý, skoč dovnitř. Tak ho můžeš chytit při činu a porazit."

Lludd bratra objal, poděkoval mu a už na cestě zpět k domovu se začal řídit bratrovými radami. Nejdřív roztloukl hmyz a zamíchal ho s vodou. Pak svolal velké shromáždění všech poddaných včetně Koroniádů a směs na ně rozsypal. Koroniadští popadali k zemi, svíjeli se v agónii a pak do jednoho zemřeli. Poté Lludd našel střed Británie - v Oxfordu, jak se vypráví - a vykopal tam hlubokou jámu. Do ní uložil kotel nejlepší medoviny a přikryl ho prvotřídním hedvábím. Celou noc seděl, čekal a draci skutečně přilétli a bojovali ve vzduchu nad jeho hlavou. Pak se konečně znaveně proměnili na žiznivá prasátka a padli dolů. Tak jak Llewelys předpověděl, vrhli se na medovinu a v mžiku ji vypili. Lludd je bezpečně svázal a pak ukryl hluboko v kamenné pevnosti pod Snowdonem. A od těch dob už nikdo nikdy neslyšel takový strašný křik.

Aby se vypořádal s třetí pohromou, uspořádal Lludd velkou slavnost. Nechal si připravit vědro dost velké pro člověka a naplnil ho ledovou vodou. Jak ubíhal večer, řeč stolovníků byla stále nezřetelnější, písně přestávaly znít, až konečně všichni usnuli s hlavami na stole.

Král Lludd tušil, že se mu za chvíli povede stejně, a proto neváhal a skočil do kádě, jen aby zůstal vzhůru. Otevřely se dveře a vešel muž veliké postavy oděný v brnění. Nesl ohromný koš, do kterého začal ihned ukládat všechno jídlo a pítí. Koš se stále zvětšoval, aby pobral každičký kousek jídla. Když obr vyčistil celou hodovní síň, nakonec spící sál opustil.

Lludd se za ním rozběhl, připraven se bít. Obr pustil košík a vytasil meč. Bojovali ze všech sil, až se stěny pevnosti začaly třást a kdykoliv Lluddův útok, živený spravedlivým hněvem, zasáhl cizincovu zbroj, létaly spršky jisker. Nakonec ale obr kapituloval a prosil krále o život.

Lludd ho donutil slíbit, že vrátí či nahradí každičkou věc, kterou ukradl, zachová věrnost králi a jeho lidu a už nikdy se proti němu nepostaví, a pak mu dal milost. Takto král Lludd našel lék na všechna tři příkoří, která trápila jeho državy po celé Británii; tím si vysloužil věčnou úctu a z velké vděčnosti byl nejvyšší kopec Londýna pojmenován po něm jménem Ludgate.